

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Kriminalita mládeže a její prevence

Bakalářská práce

Autor: Šarlota Hottmarová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert
Oponent práce: Mgr. Ing. Marta Kozdas, Ph.D.

Hradec Králové

2024

Zadání bakalářské práce

Autor:	Šarlota Hottmarová
Studium:	P20K0395
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Kriminalita mládeže a její prevence
Název bakalářské práce AJ:	Juvenile delinquency and it's prevention

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou kriminality mládeže a její prevencí. Postupně popisuje kriminální chování mládeže, ale především předcházení kriminality. Obecně jsou řečeny faktory, které ovlivňují k danému chování. Práce mapuje informovanost mládeže v problematice. Způsoby prevence, se kterou se mládež setkává a jejich názory. Výzkumná metoda: dotazník vlastní konstrukce a standardizovaný dotazník.

Cílem je poukázání na potřebu prevence v problematice kriminality mládeže, její důsledky a působení.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. 231 s. Psyché. ISBN 978-80-247-5046-0.

KRULICHOVÁ, Eva a kol. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2015. 231 s. ISBN 978-80-7387-860-3.

MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. 190 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5309-6.

VEČERKA, Kazimír a kol. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 185 s. Studie. ISBN 978-80-7338-118-9.

Zadávací pracoviště:	Ústav sociálních studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Jan Hubert
Oponent:	Mgr. Ing. Marta Kozdas, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	1.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením PhDr. Jana Huberta samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literatury.

V Hradci Králové, 24.04.2024

Hottmarová Šarlota

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Janu Hubertovi za cenné rady a metodologické vedení práce. Děkuji také všem respondentům, kteří si udělali čas na vyplnění dotazníkového šetření.

Anotace

HOTTMAROVÁ, Šarlota. *Kriminalita mládeže a její prevence*. Hradec Králové: pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 68 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou kriminality mládeže a její prevencí. Postupně popisuje kriminální chování mládeže, ale především předcházení kriminality. Obecně jsou řečeny faktory, které ovlivňují k danému chování. Poukazuje na vývojové období dospívání a jeho specifické problémy. Vlivy, které se podílejí na dospívání. V práci jsou uvedena opatření, ukládána za kriminální jednání. Vysvětlení organizací prevence kriminality.

Práce mapuje informovanost mládeže v problematice. Způsoby prevence, se kterou se mládež setkává a jejich názory. Výzkumná metoda: dotazník vlastní konstrukce a standardizovaný dotazník.

Cílem je poukázání na potřebu prevence v problematice kriminality mládeže, její důsledky a působení.

Klíčová slova: kriminalita, mládež, příčiny, prevence.

Anotace v angličtině

HOTTMAROVÁ, Šarlota. Juvenile delinquency and its prevention. Hradec Králové: pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 68 s. Bakalářská práce.

The bachelor thesis deals with the issue of juvenile delinquency and its prevention. It gradually describes the criminal behavior of young people, but above all the prevention of crime. In general, the factors that influence a given behavior are stated. It points to the developmental period of adolescence and its specific problems. Influences that contribute to adolescence. The work presents measures imposed for criminal acts. Explanation of crime prevention organizations.

The work maps the awareness of youth in the issue. Ways of prevention that young people encounter and their opinions. Research method: self-designed questionnaire and standardized questionnaire.

The aim is to point out the need for prevention in the field of juvenile delinquency, its consequences and effects.

Keywords: criminality, youth, causes, prevention

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	10
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	12
2.1 Mládež.....	12
2.2 Sociálně patologické jevy, delikvence a kriminalita.....	13
3 PŘEHLED TRESTNÝCH ČINŮ MLADISTVÝCH.....	16
4 PŘÍČINY KRIMINALITY MLÁDEŽE.....	19
4.1 Příčina sociální.....	19
4.1.1 Vliv rodiny.....	19
4.1.2 Vliv školy.....	21
4.1.3 Vliv vrstevníků.....	24
4.2 Příčiny osobní.....	25
5 PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	27
6 PREVENCE KRIMINALITY MLÁDEŽE.....	30
6.1 Vymezení pojmů.....	30
6.2 Způsoby organizování prevence kriminality.....	32
6.3 Volný čas mládeže a funkce středisek pro volný čas.....	33
6.4 Prevence proti vlivu médií.....	34
6.5 Preventivní programy.....	35
7 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	38
7.1 Metodologie výzkumného šetření.....	38
7.2 Výsledky výzkumného šetření.....	40
7.3 Diskuze.....	55
ZÁVĚR.....	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	60
SEZNAM GRAFŮ.....	64
PŘÍLOHA.....	65

ÚVOD

Bakalářská práce je zaměřena na téma kriminality mládeže a její prevence. Značná část pachatelů je zastoupena mladší generací, tedy mládeží. Kriminalita je dnes velmi rozšířený jev ve společnosti. Děti, které nepřekročily hranici 15 let svého věku, nejsou trestně odpovědné, přesto se jedná o specifickou kategorii, která má vymezený vlastní zákon. Soudy udělují opatření či alternativní tresty.

Problematika kriminality je fenoménem dnešní doby. Zároveň se tak mezi mládeží vyskytuje problematika sociálně patologických jevů. Mládež chce rychle dospět a odmítá autority.

Problémy nedokážeme odstranit, můžeme pouze hledat příčiny, proto je potřeba věnovat se těmto problémům i v budoucnosti.

Hlavním cílem bakalářské práce je odhalení příčin, které vedou ke kriminalitě mládeže. Toto téma je dnes ve společnosti velmi aktuální, protože se u mládeže jedná o závažný problém, stejně jako u dospělých. V rámci dané problematiky je důležité se zaměřit na to, co vede ke kriminálnímu jednání mládeže. Tedy konkrétně jaké jsou příčiny tohoto chování a jak by bylo možné je eliminovat.

Dalším cílem práce je prevence, která by měla předcházet špatnému chování či zmírňovat jeho následky. Je jasné, že prevencí nikdy nemůžeme dosáhnout úplného odstranění problému. Proto je důležité zaměřit se na programy prevence, které jsou tvořeny pro celou společnost. Zároveň se také musíme zabývat volným časem dětí. Protože nevhodné trávení volného času může být jedna z příčin kriminálního chování, které vzniká například ve vrstevnických skupinách.

V teoretické části bude téma obecně specifikované. Vymeším zde také základní pojmy či přehled trestných činů mládeže. Následně budou určeny příčiny kriminality a popsána právní úprava pro mládež. Závěr teoretické části je zaměřen na prevenci dané problematiky a na preventivní programy pro celou společnost. Tohoto bude dosaženo analýzou dostupné literatury či dostupných právních předpisů.

V rámci praktické části bude využita metoda dotazování. Smyslem dotazníkového šetření je oslovit co nejvíce možných respondentů, vyzkoumat, jaký pohled mají žáci druhého stupně na kriminalitu a zda se s ní už setkali, zjistit, jak je mládež informována o prevenci k dané problematice. Část dotazníkového šetření se zabývá volnočasovými aktivitami respondentů. Vhodná náplň volného času je jednou z možností dobré prevence kriminálního jednání.

1 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

V období dospívání dle Langmeira a Krejčíkové (2006) dochází k novému sociálnímu zařazení do společnosti. Tělesné, psychické a sociální změny probíhají současně a zároveň závisle na sobě. Psychické a sociální změny jsou ovlivněny řadou faktorů (vrstevníci, domácí prostředí, sebehodnocení, důvěra). Změny spojené s pohlavním zráním působí vlivem hormonálních pochodů na nervový systém, ale také změnou pohledu na své tělo.

Z pohledu sociálních, ekonomických a kulturních faktorů jsou stejně důležité a významné výchovné postoje. Rodičovská, ale také učitelská výchova a výchova dalších osob (Langmeir, Krejčíková, 2006, s. 142).

Dospívající se odlišují od dítěte, tak i od dospělých. Mládež si vytváří specifickou subkulturu s různými neobvyklými znaky. Odlišné vyjadřování, oblékání se i vnější úprava. To jsou typické znaky. Rychlé společenské změny mohou být jasnou příčinou velkého množství problémů. Převážně bývá problémem rodičovská výchova (Langmeir, Krejčíková, 2006).

Dospívající přemýšlí o obsahu jednotlivých norem, na rozdíl od mladších dětí. Mládež se snaží hledat lepší řešení, dovede logicky uvažovat o morálních problémech. Důvod pochybování o významu obecných hodnot a norem může nastat, ačkoliv je prosazují rodiče. Od nich se dospívající potřebuje osamostatnit. Zažité normy nelze snadno opustit nebo nahradit jinými.

Dospívající morální normy nepřijímá, protože ho někdo nutí, přijímá je, protože je o nich sám přesvědčen. Velký význam v období dospívání mají normy stanovené vrstevníky. Často jsou upřednostněny před normami rodiny. Nejvíce se jedná o „pravidla“ stanovená ve vrstevnických skupinách, na jejichž dodržování je kladen velký důraz. Plnění takových norem dospívajícímu zajistí setrvání ve skupině. Pubescent si vrstevnické skupiny vybírá sám s pocitem zbavení se jeho dětské role, za účelem stát se „dospělým“. Naopak v rodinném prostředí má problém akceptovat pravidla, která jsou stanovená. Pravděpodobně z důvodu vracení se k dětské roli (Vágnerová, 2000).

Období dospívání je rozděleno do dvou částí:

A. Období pubescence

Jedná se o období mezi jedenáctým a patnáctým rokem věku. Pubescence se člení na fázi **prepuberty**. U dívek toto období trvá od 11 do 13 let, u chlapců následně o 1 až 2 roky později. Druhé období se nazývá fáze **vlastní puberty**, tato fáze nastává

po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Obvykle toto období bývá ohraničeno 13. až 15. rokem věku (Langmeir, Krejčíková, 2006)

B. Období adolescence

Období do 20 let věku. Rychlé změny v postavení jedince ve společnosti. Dochází k přechodu ze základní školy na střední. Tuto skupinu nazýváme jinak jako dorost, teenagers (Langmeir, Krejčíková, 2006).

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Kriminalita a delikvence patří mezi závažně nebezpečné společenské jevy. Tyto jevy vyžadují zvýšenou pozornost. Racionálně se pozornost soustředí na řešení problémů, k tomu patří bezprostřední ochrana společnosti, také způsob a cíl zacházení s pachateli kriminálních deliktů.

Kriminalitou se zabývá velké množství vědních disciplín. Snaží se o změny a dosažení specifických postupů vzorného chování, které s jevy mládeže souvisí a dospívající přivedou do sociálně žádoucí či přijatelné formy (Fischer, Škoda, 2014).

2.1 Mládež

Mládež je pojem, který používáme v souladu s trestněprávní úpravou, *člověk od 15 do 18 let, který má sníženou trestní odpovědnost* (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 313). Trestnému činu, který spáchá mladistvý, říkáme **provinění**. Odpovědnost, následky i trestní řízení jsou výrazně odlišné oproti šetření vůči dospělým jedincům. Pro trestnou činnost ve věcech mladistvých je vyhrazen speciální zákon 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže (Hulmánková, 2012).

Tato věková skupina má svůj určitý způsob jednání, chování, myšlení, popřípadě nastavené různé vzorce, normy a hodnoty. V oblasti společnosti a socializace nastává napětí mezi mladým jedincem a dospělým člověkem. Mládež tedy prosazuje chování, které nemusí být společností přijato (Průcha, Walterová, Mareš 2009). Jak bylo již zmíněno v předchozí kapitole, nastávají u mládeže velké změny jak po psychické, tak i fyzické stránce. Toto období můžeme nazývat jako konfliktní. Nároky jsou kladeny jak ze strany dospělého, tak od samotného jedince. Časté spory bývají s rodiči, kteří by měli mít vůči svým dětem toleranci a pochopení (Langmeir, Krejčíková, 2006).

V tomto období se často můžeme setkávat s agresivním chováním či velmi rychlým střídáním nálad. Za příčinu takového chování můžeme označit to, že se rodiče svým dětem málo věnují. V tomto období se totiž mládež chce od rodičů osamostatnit. Hledá si nové kamarády, vztahy, které jsou jedincům citově bližší než samotná rodina, nejspíš z důvodu většího pochopení (Langmeir, Krejčíková, 2006).

V období dospívání jedinec hledá vlastní identitu, své „já“. Hledá stabilní emoce, smysl v akceptování a osvojení si společenských norem. Problém může být při prosazování názorů mládeže, protože bývá nekompromisní a zlehčující v dané situaci. Lákavé

bývá riskantní chování. Vůči autoritě má velmi negativní reakce (Langmeir, Krejčíková, 2006).

Vývoj jedince ovlivňuje mnoho faktorů. Určitým působení těchto činitelů se utváří osobnost a charakter osobnosti. Na mládež působí mnoho vlivů, které mohou být pozitivní i negativní. Negativní činitelé vedou k delikventnímu chování (Pavlovský a kol., 2012).

Dle Pavlovského může být příčina negativního chování v nedokončeném vývoji po somatické a psychické stránce (Pavlovský a kol., 2012, s. 108).

Problematikou páchaní trestného činu v nedostatečné mravní a rozumové zralosti se zabývá dětský psycholog. Často v takovém případě nebývá jedinec trestně odpovědný. Psycholog se zajímá o účel, zájem a příčinu páchaní delikvence. Také o osobnost, situaci a věk, ve kterém se jedinec nachází (Pavlovský a kol., 2012).

2.2 Sociálně patologické jevy, delikvence a kriminalita

Fischer a Škoda definují sociálně patologické jevy jako *souhrnné označení nezdravých, abnormálních, nežádoucích společenských jevů* (alkohol, drogy, závislost) (Škoda, Fischer, 2014, str. 15).

Na studiu se podílí velká skupina vědních disciplín (psychologie, sociologie, medicína, speciální pedagogika). Tyto vědní disciplíny se zabývají rozbořením faktorů, které vedly ke vzniku jednotlivých sociálně patologických jevů, ale také jejich příčin. Věnují pozornost analýze a důvodům, které umožňují existenci ve společnosti. Dále stanoví preventivní opatření, která by měla vést k zmírnění patologického jevu (Fischer, Škoda, 2014, str. 15).

Sociální patologie se věnuje chování, které je ze strany společnosti hodnoceno jako nevhodné, neakceptované a porušující právní, sociální nebo morální normy. Deviantní jevy nemusí být vždy patologické, tedy škodlivé či negativní pro společnost. Takové pravidlo ovšem nemusí pokaždé fungovat (Fischer, Škoda, 2009).

Delikvence, jiným slovem provinit se (delinquere). Je to společensky nepřijatelné chování v širším pojetí. Nejedná se pouze o kriminalitu, zahrnují se činy, které jsou jinak trestné, například přestupky, ale také trestná činnost. Osobám mladším patnácti let nelze uložit z důvodu věku trest. V případě mladistvých se jedná o juvenilní delikvenci či provinění (Fischer, Škoda, 2014, s. 170). Delikvence se hodnotí jako společensky nepřijatelné činy, porušování legislativních norem státu, přičemž toto chování je sankcionováno.

Nelze sem řadit chování, které není pro společnost nebezpečné. Neřadíme sem ani sociální chování (lži, zlovyky).

Sociálně patologický jev do této skupiny také nepatří, může být pouhým náznakem delikvence (Fischer, Škoda, 2014).

Faktory zvyšující vznik rozvoje kriminálního a delikventního chování jsou biologické, psychické a sociální. Příčiny vzniku kriminality a delikvence jsou multifaktoriální (Fischer, Škoda, 2014).

Biologické faktory: Hlavním biologickým faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost ke kriminalitě, je pohlaví. Muži se dopouštějí kriminálního a delikventního chování častěji než ženy. Důvodem je větší agresivita u mužů než u žen, které jsou učenlivé pro jiné vzorce. Dalším faktorem pro rozvoj špatného chování je věk. Nemůžeme opomenout ani vrozené dispozice. (Fischer, Škoda, 2014).

Psychické faktory: Mezi delikventy se vyskytuje vyšší počet osob, které trpí poruchou osobnosti. Poruchy, které jsou spojené s odchylkou ve vztahu k druhým lidem, ale i společenským normám. Může se jednat o emočně nestabilní poruchu osobnosti (výbušnost, agresivita). Z pohledu temperamentu jde převážně o chronicky naladěné osoby (hněv, impulzivní reakce).

Sociální faktory: Největším vzorem v chování jsou rodiče. Ti nemusí být schopni vychovávat své potomky. Velmi negativní vliv na vývoj dítěte se projevuje tehdy, pokud selhává funkce rodiny (reprodukční, sociálně ekonomická, emocionální, kulturně výchovná), tedy jde-li o dysfunkční a afunkční problémové rodiny. Nejčastěji se jedná o poruchu emocionální funkce rodiny (Fischer, Škoda, 2014).

Dalším faktorem je neúplnost rodiny. Může se jednat i o syndrom týraného, zneužívaného či zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) (Fischer, Škoda, 2014).

Kriminalita, jinými slovy zločin (criminalis). Popisujeme ji jako chování, které je ve společnosti trestné a je sankcionováno podle trestního zákoníku. Trestný čin je protiprávní čin, který se podle trestního zákoníku považuje za trestný. Velmi často se jedná o úmyslné zavinění. Postoj společnosti k sociální deviaci je různý. Jde především o čas a kulturu, ve které žijeme. Ve společnosti dochází ke změnám. Jsou pozitivní a pokrokové, zároveň také představují jistou hrozbu či riziko. Vše se odvíjí od nároků společnosti (Firstová, 2014).

Typickým znakem kriminality mládeže je skupinovitost, tedy život ve vrstevnických skupinách. Taková skupina je pro mládež velice důležitá z hlediska utváření sociálních vazeb a vztahů. Má silný vliv na stanovení hodnot jedince. Vzájemně si vrstevníci

předávají názory, zkušenosti, popřípadě vzory chování. Z tohoto důvodu jedinec nepáchá delikvenci sám, ale ve skupině. Má jasná pravidla a po jejich porušení následují sankce. Právě kriminální chování může být vstupenka do skupiny.

Odhalení delikventního chování je zajímavý proces. Nejedná se o potrestání a dopadení celé skupiny, ale pouze jednoho člena skupiny, který se obětuje. Vůdce skupiny bývá převážně bez trestu, ačkoliv kriminální chování vymýšlí. Dalším ze znaků je neadekvátnost, neschopnost odložit uspokojení svých potřeb. Mládež své životní cíle chce uspokojit co nejrychleji, a to za jakýchkoliv podmínek. Příkladem může být získání cenných předmětů bez finančních prostředků (Firstová,2014).

3 PŘEHLED TRESTNÝCH ČINŮ MLADISTVÝCH

Veškeré trestné činy vyplývají ze statistik policie a soudnictví. Policejní statistiky dělí trestné činy do několika skupin.

A, Násilná trestná činnost – *Na Jihlavsku přepadly dvě nezletilé dívky ženu ve večerních hodinách. Jedna z pachatelek vytrhla poškozené mobilní telefon, druhá z pachatelek držela ženě ruku přes ústa, aby nedokázala volat o pomoc. Dívky se následně zmocnily mobilního telefonu a kabelky, která patřila poškozené* (Policie ČR, kriminalita mládeže, 2011).

B, Majetková trestná činnost – *Dva pachatelé ve věku šestnácti a sedmnácti let se zaměřili na krádež vozidla. Společně s mladým mužem se vloupali do jedné z uzamčených garáží. Z garáže odvezli automobil a zimní pneumatiky. Dále se vloupali do dalších zaparkovaných vozidel, ze kterých byla odcizena výbava vozidla* (Policie České republiky, kriminalita mládeže, 2011).

Na Jihlavsku byla policií odhalena sériová krádež pachatelů ve věku šestnácti let. Jednalo se o krádeže a vloupání do prodejních stánků, prodejen, sklepních kójí a krádeže ve výlohách. Cena ukradených věcí přesahovala sedmdesát tisíc korun (Policie ČR, kriminalita mládeže 2011).

C, Drogová kriminalita – *Policisté zahájili stíhání sedmnáctiletého chlapce, který nedovoleně vyráběl omamné a psychotropní látky či jedy a manipuloval s nimi. Následně je nabízel veřejnosti* (Policie České republiky, kriminalita mládeže, 2011).

Pro soudnictví je následně důležitý pachatel trestné činnosti. Mezi mládeží převládá majetková trestná činnost.

V roce 2021 došlo k poklesu kriminality oproti roku 2020. Naopak vzrostly škody, které byly způsobeny trestnou činností. Pokles kriminality má několik důvodů. Prvním z nich je Novela trestního zákoníku, ve kterém došlo ke změně dolní hranice výše škody při kvalifikaci trestného činu, a to na 10 000 Kč. Druhým faktorem je zefektivnění práce policistů, využívání dostupných nástrojů pro odhalování kriminality. V neposlední řadě hrála velkou roli pandemie covid 19 a s ní související opatření. I v roce 2021 je nejhojněji zastoupená majetková kriminalita. Převážně se jedná o krádeže a vloupání. Na prvních příčkách se také objevuje mravnostní kriminalita. Pravděpodobně z důvodu velkého využívání elektronických komunikačních prostředků.

Zejména se nejčastěji jedná o kriminalitu typu znásilnění, pohlavní zneužívání a úmyslné nakažení pohlavní nemocí (Policie ČR, kriminalita mládeže, 2011).

Kriminalita, kterou nelze opomenout, je kybernetická kriminalita. V této oblasti dochází ke každoročnímu nárůstu. I v kyberprostoru se zejména jedná o majetkovou trestnou činnost. Nejčastěji to byly podvody. Dále se na internetu více rozšířilo poškozování a zneužívání informací o oběti, především neoprávněné držení platebního prostředku či porušování autorských práv.

Kyberšikana je velice rozšířený pojem. V kyberprostoru je páčáno velké množství trestných činů, kam můžeme zahrnout podvodné jednání nebo vloupání se do účtu založeného na internetu.

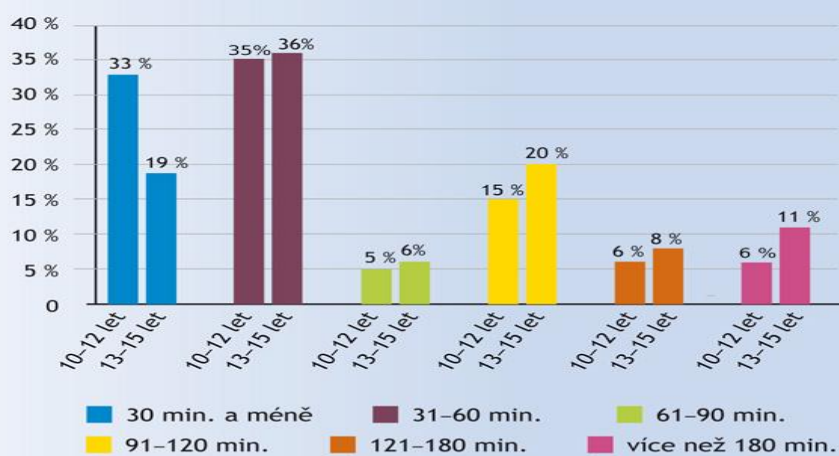
Charakteristické je, že veškeré zacházení pachatelů vyžaduje technické znalosti. Velice rozšířená je na internetu i trestná činnost mravního charakteru.

V tomto případě se jedná o šíření dětské pornografie a navazování kontaktu s dětmi na základě vymáhání erotických materiálů.

Je velice pravděpodobné, že v následujících letech bude kybernetická kriminalita zesilovat a do kyberprostoru budou prostupovat trestné činy více (Policie ČR, kriminalita mládeže, 2011).

Mládež je velice citlivá na urážky, nadávky. Tedy není pro ni jednoduché vyrovnat se s rozšiřováním nepravdivých informací o ní samé. Obtížné je připustit si, že se mohou veškeré osobní informace dostat na veřejnost za pomoci jediného tlačítka. Kyberšikana nezahrnuje osobní kontakt mezi agresorem a obětí. Pro oběť je takové jednání psychicky a emocionálně škodlivé. Děti, které jsou oběťmi, se musí vypořádat s množstvím negativních pocitů (deprese, nervozita, nízké sebevědomí). Mnohdy začnou zanedbávat školní docházku. V některých případech dochází i k sebevražedným myšlenkám. Z nejrůznějších výzkumů vyplývá, že oběťmi bývají převážně dívky (Policie ČR, kriminalita mládeže, 2011).

Kolik času tráví ve všední den děti u internetu?

Graf 1: Kolik času tráví ve všední den děti na internetu?

Zdroj: (Šance dětem, graf, akt. 2021).

Na grafu je znázorněný čas, který děti denně stráví na internetu. Nejvíce zastoupené je časové rozmezí 31 až 60 minut denně. Následuje 33 % dětí, které tráví na internetu do 30 minut. Nejmenší zastoupení má časové rozmezí 61 až 90 minut.

4 PŘÍČINY KRIMINALITY MLÁDEŽE

Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti mládeže se nachází především v prostředí, ve kterém žije a vyrůstá, čímž je v první řadě rodina, následně škola, kamarádi, vrstevnické party a další okruhy lidí. Jestliže je vliv okolí na dítě negativní, velmi často to zasáhne nejcitlivější oblast psychiky dítěte. To pak znamená pokles v motivaci, sebevědomí, ale i citovou a morální složku osobnosti (Chmelík, 1998).

Nejzávažnější příčiny, které vedou mládež k páchaní kriminálních deliktů, bývají nedostatky v rodinné a školní výchově, mj. ale také neznalost v právní oblasti. Velký problémem je v malé nabídce aktivit, které probíhají ve volném čase dětí, tedy špatné uzpůsobení volného času mládeže.

Obranných způsobů je několik. Nejčastějším mechanismem je agrese. V posledních letech je pro mládež agresivita typická, její nárůst je za poslední roky vysoký. S násilím se mládež setkává v televizi nebo v počítačových hrách. Rodiče by měli pečlivě sledovat, kde se jejich děti setkávají s agresí. Ale znamená to, že právě rodiče musí ukazovat dětem správné a poklidné řešení problémů a veškerých situací.

Například by měli vysvětlovat násilné děje ve filmu, kdy násilí provádí hrdina, který může působit na děti jako vzor. Dítě má málo zkušeností a důsledky si nedokáže plnohodnotně uvědomit (Záchranný kruh, příčiny a podmínky páchaní kriminality dětmi a mládeží).

4.1 Příčina sociální

4.1.1 Vliv rodiny

Rodina je bezprostředně nejdůležitějším a velmi významným prostředím, kde dochází k socializaci dítěte. (Kruřichová, Podaná, Buriánek, 2015, s. 74). Předávání základních norem a hodnot, které jsou dané společností. Důležitá role rodičů je dohled a motivace dětí k žádoucímu chování. Vliv rodiny se postupem času snižuje a na dítě více působí vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. Při příčinách delikvence mládeže vždy rodina stojí v čele. Protože právě charakteristika rodiny je součástí kriminálních teorií (Kruřichová, Podaná, Buriánek, 2015).

Do popředí se dostávají i vztahy v rodině a způsob výchovy rodičů. Úplná rodina může být zasažena řadou negativních aspektů, které mohou narušit psychiku dítěte i jeho reakce na takové situace často vedou k delikventnímu chování. Zdroj napětí v rodině

může vyvolat ztráta blízké osoby, násilí mezi rodiči, zneužívání návykových látek nebo rozvod rodičů. Tyto vzorce nemusí vést k delikvenci, ale k jejím začátkům z důvodu osvojení nevhodných vzorců (Krulichová, Podaná, Buriánek 2015).

Důležité jsou faktory, které se týkají přímého vztahu rodičů a dětí, následně stylu výchovy. Děti, které mají se svými rodiči blízký vztah a záleží jim na rodinné harmonii, mají menší sklony k delikventnímu chování. Vědí totiž o nesouhlasu rodičů s negativním chováním (Krulichová, Podaná, Buriánek 2015).

Z pohledu Matouška a Matouškové (2011) je úplnost rodiny důležitá. Pokud děti žijí pouze s jedním rodičem, mají více psychických problémů a problémů se zákonem ve srovnání s dětmi, které žijí v úplné rodině.

Klíčovým aspektem ve vývoji dítěte jsou pozitivní vztahy se všemi členy rodiny. Jestliže projevuje někdo v rodině nezáměr o dítě nebo je atmosféra v rodině obecně chladná, může to vést k nestabilitě rodinných vazeb, a tím pádem k nenávisti vůči rodičům, potažmo dospělým. Nejčastěji půjde o vazbu vyhublou a dezorganizovanou (Matoušek, Matoušková, 2011).

Dle odborníků (Večerka, Zoubková) lze potvrdit, že narušení rodinného zázemí může být příčinou vzniku kriminálního jednání mládeže (Večerka, Zoubková, 2004).

Dospívající, který nedokáže dodržet společenské normy, byl rodiči pravděpodobně špatně k takovým normám vychován. Ve smyslu jejich dodržování. Je potvrzeno, že v rodinách s delikventní mládeží rodiče nevytvářejí dostatečné bariéry k asociálnímu chování. Jejich výchovný styl je nekonzistentní, což znamená, že jednou dítě potrestají za špatné chování a podruhé na nevhodné chování nereagují. Tvrdá disciplína rodičů může vést naopak k agresivitě. Ta se často objevuje v rodinách s delikventními dětmi. Mládež se v takových rodinách učí agresivitě jako vhodnému způsobu chování.

Matoušek, Matoušková (2011) přibližují problematiku tělesných trestů, a především zdůrazňují, že takové tresty nejsou příliš účinné. Dochází k vnitřnímu odcizení dítěte a rodiče. Dítě předstírá, manipuluje a lže, aby se vyhnulo tvrdému trestu. Bohužel jsou takto posilovány způsoby chování, které by výchovou měly být tlumeny.

Zvláštní případem se může stát neuvědomělé rodičovské povzbuzování dítěte k delikventnímu chování. Jedná se tedy o to, že rodič (převážně matka) uspokojí vlastní mimo vědomé přání. Povzbuzuje dítě k chování, které mu oficiálně zakazuje. Mladistvý se ztotožňuje s chováním dospělého, ale i skrytými sklony, které dokáže vycítit z nepatrných náznaků. Mnoha autorů toto chování nazývá mezery v super genech – to co má být zakázáno je povolené (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 44).

Důležitou součástí je rodičovský dohled nad dítětem. Jedná se o informovanost rodičů, převážně o tom, co děti dělají, s kým se setkávají, kde tráví čas, pokud se zrovna nezdržují doma, popřípadě v kolik a v jakém stavu se vrací domů. Z výzkumů vyplývá, že čím menší má rodič přehled o svém dítěti, tím je větší pravděpodobnost, že se děti dopustí trestného činu. Rodič, který se chová delikventně (užívání drog, nezaměstnanost) může vést k tomu, že i jeho dítě bude během dospívání porušovat zákon.

Jestliže v rodině chybí jeden z rodičů (často otec), pro chlapce se jedná o ztrátu mužského vzoru. Děvče postrádá vzor chování muže. Pro obě pohlaví chybí druhá autorita (Matoušek, Matoušková, 2011).

Problém nastává při velké pracovní vytíženosti. Rodiče chodí po celém dni z práce unavení a nemají čas ani náladu na děti. Ti raději posedí u televize nebo počítače (Záchranný kruh, příčiny a podmínky páchaní kriminality dětmi a mládeží).

Rozpad rodiny zanechává na nezralých dětech mnoho psychických traumat, pocity křivdy, které po čase zdánlivě zmizí, ale zůstanou nezapomenuté a hluboce zakořeněné. Dle Novotného jsou výchovné výsledky neúplných rodin velmi špatné. V několika posledních letech bývá taková výchova častá. Lidé nedokážou brát zodpovědnost sami na sebe. Nejvíce zla a traumat tak přichází právě z rozvrácených rodin (Novotný, 2006).

Velmi velké množství trestných činů vychází ze slabších, nestabilních a nefunkčních rodin. Také z rozvrácených rodin, ve kterých chybí dvojnásobná rodičovská autorita nebo pozitivní dvojí vzor. Velkému množství rodičů schází povědomí o tom, že špatnou nebo nedostatečnou výchovou lze deformovat charakter či hodnotový systém dítěte. To dává dítěti podnět k provinění (Novotný, 2006).

4.1.2 Vliv školy

Škola je institucí, která žáky vede ke konformitě, a kromě vzdělávání se věnuje výchově. Autorita je tedy na straně učitelů, vychovatelů a dalších zaměstnanců. Právě škola bývá nejčastějším prostředím pro páchaní delikvence. Jedním z důsledků je velké množství času, které zde žáci tráví. Škola může přímo vytvářet podmínky k delikvenci, prostor pro utváření vrstevnických skupin. V takových skupinách se delikvence objevuje, v některých případech se stává jedním z pravidel skupiny (Krušichová, Podaná, Buriánek, 2015).

Tedy střet delikvence je ve chvíli, kdy se setká vhodná oběť a potenciální pachatel. V prostředí školy se sice děti setkávají jako kamarádi, ale také jako spolužáci, mezi

kterými panuje soutěživost. Ze studií Krulichové, Podané a Buriánka vyplývá, že kladnější vztah ke škole mají dívky než chlapci. Negativní vztah vyplývá z patologického chování problémové mládeže (drogy, alkohol, nikotin) (Krulichová, Podaná, Buriánek 2015).

Vztah mezi žákem a školou se měří třemi způsoby: vztah žáka ke škole, vztah žáka k učiteli a organizací školního prostředí.

První problémy nastávají u dětí už s nástupem na základní školu. Dítě ztrácí dětské postavení v rodině. Získává nový životní řád (nucené vstávání, vyučovací hodiny, které jsou dělené přestávkou, odpolední přípravy do školy). Školská zařízení předpokládají, že se dítě řádu přizpůsobí. Zpočátku je důležitý učitel, postupem času se do popředí dostávají spolužáci. Učitel je nadále autoritou, která ale oproti předchozímu období konkuruje autoritě rodičovské. V počátku je vlastní hodnota dítěte posílena hodnocením za úkony, které jsou zadány učitelem.

V novověkých školách přestal být středem pozornosti pouze předmět studia. Pedagogové se začali více zabývat socializací, osobností a morálním vývojem dětí/ studentů. Tyto aspekty nejsou ponechány pouze v rodičovské výchově (Matoušek, Matoušková, 2011).

Dle Matouška a Matouškové (2011) se dnes setkáváme již se třemi filozofiemi vzdělávání:

- a) *Progresivismus*: jedná se o osobně orientované kurikulum (obsah vzdělávání) výuku, která je upravena na míru každému studentovi;
- b) *Rekonstrukcionismus*: zabývá se vytvářením sociálně orientovaného kurikula podle vývojových trendů společnosti. Jeho cíl je vzbudit v dětech touhu po (potřebné) změně ve společnosti;
- c) *Esencialismus*: předávání tradičních způsobů, dovedností a znalostí, díky čemuž jsou děti klíčem k budoucnosti.

U nás převažuje spíše progresivismus, popřípadě rekonstrukcionismus, což je očekávaná reakce s příchozími trendy. Svět je propojený a globalizovaný, tedy se očekává posílení sociální solidarity (Matoušek, Matoušková, 2011).

Typické začíná být prodloužení školní docházky. V posledních několika letech se zvyšuje počet vysokoškolských studentů. Trendem se tedy stává celoživotní vzdělávání. Nelze ovšem opomenout, že poměrně vysoce negativní vliv na studenty mají média

a vrstevníci. Škola se tedy může stát jediným garantem působení z pohledu zájmu společnosti. Ovšem vliv školy by neměl přesahovat vliv rodičovské výchovy.

Poměrně důležitou složkou je komunikace školy a rodiny. To má samo o sobě dobrý vliv na dítě. Škola se snaží motivovat rodiče ke spolupráci se školou. V dnešní době, kdy jsou rodiče velice pracovně zaneprázdněni, nestíhají docházet do instituce na osobní schůzky. Proto pro komunikaci s pedagogy využívají komunikační technologie. V naší zemi je komunikace mezi učiteli a rodiči podporovaná, protože právě vzájemný kontakt může předcházet problémům, které se u dětí objevují. Vzájemné spojení obou stran může vést k pomoci dítěti. Ovšem stává se, že zpětné vazby od rodičů chybí. (Matoušek, Matoušková, 2011).

V některých případech chybí výchovné působení rodičů, které může být pro děti při nástupu do školy překážkou. Nejčastěji se jedná o odlišnost od svých spolužáků. Dle Večerky a Zoubkové jde o špatné učení návyků (netolerance, nezájem o výuku, nekázeň). Tyto špatné návyky mohou vést k vyniknutí jedince ve skupině, takže dochází ke střetu mezi ním a ostatními jedinci (Večerka, Zoubková, 2008).

Nejčastějším negativním fenoménem bývá záškoláctví, které má nejrůznější příčiny. To definujeme jako úmyslné zameškání školní docházky. Tedy student se bez omluvení a bez vědomí rodičů nedostaví do školy. Rozlišujeme dvě formy. Buď se dítě rozhodne odejít ze školy na základě momentální situace (při příchodu do školy, neměl v plánu odejít), nebo naopak odchod ze školy již dopředu plánoval. Příčin tedy může být mnoho, ale je důležité jim věnovat pozornost. Jedná se tedy o přestupek, kdy žák nedodrжуje školní docházku – porušení školního řádu a školního zákona. Dítě je někdy motivováno pouze touhou to zkusit, což se ale samozřejmě nesmí stát pravidlem. Záškoláctví může mít hned několik příčin. Jedná se o touhu po dobrodružství, strach z vysokých nároků školy a útěk před šikanou. Samozřejmě velkým důvodem jsou i přemrštěné nároky rodičů, tedy že dítě nedokáže splnit jejich očekávání (Šance dětem, záškoláctví, akt. 2023).

Je třeba si uvědomit, že děti ve škole tráví třetinu svého života. Škola má vedle rodiny největší vliv na život dítěte. Může přinášet přátelství a úspěchy, ale také neúspěchy, se kterými se musí dítě vyrovnat.

Každá škola je svým způsobem jedinečná a výběr školy by měli rodiče důkladně zvážit (Fenwick, 1994).

4.1.3 Vliv vrstevníků

Setkání s delikventními kamarády mohou velice ovlivnit individuální chování i přes rodinné zázemí, školní výsledky a osobnostní rysy. V období adolescence se vrstevníci stávají náhradní rodinou, která je prostředkem sebehodnocení a formování osobní identity.

U jedinců s vyšší sebekontrolou pravděpodobně vznikne silnější přátelství. Naopak u dětí s nižší sebekontrolou, které mají větší sklony k agresivitě, bývají vztahy nespolehlivé. Jsou zapojeny do nejrůznějších negativních skupin. Delikventnímu, ale celkově sociálnímu chování se učíme prostřednictvím interakcí s ostatními. Vliv rodiny a školy je oslaben a delikventní chování bývá vrstevníky naopak oceněno. Jedinec přijímá od svých kamarádů hodnoty, postoje a techniky, které páčání trestných činů podmiňují.

Větší množství příležitostí pro páčání delikvence je podmíněno časem, který tráví mládež ve skupině delikventů. Tedy v rizikovém prostředí. Tím bývají bary, centra měst, diskotéky. Častým rozdílem je životní styl adolescentů. Jedna skupina adolescentů tráví svůj volný čas v rodinách s rodiči, druhá upřednostňuje kamarády. Tam existuje také větší předpoklad, že se adolescenti budou chovat rizikově (Krulichová, Podaná, Buriánek, 2015).

Trestné činy, delikvence představují pro mládež zábavu, nikoliv porušování meze zákona (Krulichová, Podaná, Buriánek, 2015, s. 114). Delikventní kamarádi bývají nejsilnějším faktorem, který ovlivňuje delikvenci. Není jasné, zda skupiny vyhledávají jedince, nebo jedinec vyhledává vrstevnické, potažmo delikventní skupiny (Krulichová, Podaná, Buriánek 2015).

Vyhledávání vrstevnických skupin se objevuje spíše u mládeže z dysfunkčních rodin. Naopak adolescenti z rodin, ve kterých rodiče dětem věnují přiměřenou péči a vhodně vytyčují meze dovoleného chování, takové skupiny nevyhledávají. U mládeže s nízkou podporou rodiny je přijetí do vrstevnických skupin vřelejší než u mládeže s dobrým rodinným zázemím. Na děti z nefunkčních rodin má velký vliv vedoucí party. V některých zemích je typické spáčání trestného činu rituálem skupiny.

Delikventní party u nás velmi často vznikají z mladých lidí, kteří se velmi dobře znají. Skupiny se odlišují od běžných mechanismů sociální kontroly. Nechodí do školy, popřípadě zaměstnání, vytvářejí si vlastní priority. Některé party přivede k delikventnímu chování navštěvování heren nebo diskoték.

U nás se příslušnost k delikventní partě projevuje nejprve drobnou krádeží, poté následují plánované a organizované akce.

Matoušek a Matoušková (2011) rozdělují vrstevnické skupiny do dvou odvětví. Jednou z nich jsou stabilní skupiny, kde jsou nestandardní normy akceptovány i dospělými (Romové). Druhou skupinou jsou nestabilní skupiny, které se pouze snaží ukázat svou sílu a nebojácnost.

Typické je násilí i uvnitř skupiny mezi členy. Skupiny ani její členové nemají zábrany a celkové chování je podpořeno agresivitou (Matoušek, Matoušková, 2011).

4.2 Příčiny osobní

Předsudky o kriminalitě mládeže trpí jak veřejnost, tak masová média. Tyto předsudky pravděpodobně souvisí s jinými občanskými postoji, s celkovou frustrací společnosti a životním uspokojením společnosti (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 51).

Osobnosti lidí jsou rozmanité, dělají z nás jedinečné bytosti a zároveň nás odlišují od kohokoliv jiného. Každý z nás obsadí jinou pozici ve společnosti, mění vlastní chování a vytváří si dlouhodobé i krátkodobé cíle, kterých během svého života dosahuje. Člověk už se rodí s určitými vlastnostmi, od kterých jsou odvozené projevy chování (Kraus a kol., 2007)

Delikventní chování je některými autory vysvětlováno jako pokus člověka s nízkým sebevědomím získat pocit vlastní hodnoty. Svou hodnotu zvyšuje pomocí kriminálního chování ve společnosti, ve které nedokáže přijatelně potvrdit vlastní cenu. Kriminalita tedy funguje jako obranný mechanismus.

Některé studie potvrdily, že spáchané činy zvyšují hodnotu člověka, převážně tedy přímo delikventa. Současně dodnes není téměř prokázáno, že by určité psychické charakteristiky předem určovaly delikventní chování (Fischer, Škoda, 2009)

Důležitým prvkem je sebekontrola. Ta se odvíjí od dodržování pravidel a vytvoření síly sociálních vazeb. U delikventního člověka je vazba slabá nebo poškozená (Krulichová, Podaná, Buriánek).

Sebekontrola může být definována jako schopnost odolat krátkodobému potěšení na základě směřování k dlouhodobým cílům. Z toho vychází předpoklad, že pro mládež s vyšší sebekontrolou bude složitější spáchat trestný čin. Naopak mládež s nízkou sebekontrolou se do trestného činu snadněji zapojí.

Pro pochopení a zkoumání určitého jedince se musíme zabývat konkrétní otázkou: „Jaký člověk je?“ Zkoumáme jeho duševní stránku. To, co je pro člověka typické nebo naopak netypické, popřípadě jiné. Zjišťujeme, co člověk umí a jakým způsobem dosahuje

určitých věcí. Osobnost lze vnímat jako jednotný, individuální celek s určitým chováním a prožíváním. Její psychické vlastnosti, prožívání a procesy jsou uspořádány. Jestliže dojde k psychickému narušení, může mít tento proces negativní vliv při uplatnění se ve společnosti. V potaz vždy bereme jedinečnost člověka (Čírtková, 2000).

Při studii genů a genetických vlivů lze využívat studii dvojčat, tedy přesné zkoumání rozdílů mezi jednovaječnými a dvojevaječnými dvojčaty.

Největší genetickou shodu prokazují právě jednovaječná dvojčata. Ačkoliv jsou dvojevaječná dvojčata narozena ve stejný čas, chovají se jako sourozenci narozeni v čas jiný. Tedy genetické znaky mají výrazně podobné, ale přesto ne totožné, právě tak jako sourozenci (Matoušek, Matoušková, 2011).

Mnoho studií několikrát potvrdilo, že je chování rodičů k dvojčatům různé. K jednovaječným dvojčatům se rodiče chovají stejně, na rozdíl od dvojčat dvojevaječných. V tomto případě se rodiče chovají k dětem jako k sourozencům, kteří jsou odlišného věku.

Už nejstarší studie ukazují obrovské rozdíly u dvojčat. Kriminální chování bývá mnohem horší u jednovaječných dvojčat, kdy trestný čin spáchá jedno dítě, ale potrestáno bývá i dítě druhé (Matoušek, Matoušková, 2011).

Největší studie dvojčat jsou opřeny o velké populační vzorky, nebo o vzorky menší, ale pak rozlišující stupeň kriminálního chování. Nejznámější jsou dánské práce Christiansenovy a norské práce Dalgaard a Kriglena, jež se opírají o národní rejstříky populace (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 24).

Výsledky takových studií ukazují na to, že kriminální jednání se častěji objevuje u jednovaječných dvojčat než u dvojevaječných. Také, že čím menší je stupeň rozlišení kriminality, tím menší je rozdíl u dvojčat. Čím podobněji jsou dvojčata vychovávána, tím menší je rozdíl mezi dvojčaty v kriminálním jednání. Jednovaječná dvojčata jsou častěji ve výkonu vazby než dvojevaječná anebo i lidé, kteří nejsou z dvojčat vůbec (Matoušek, Matoušková, 2011).

5 PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE

Zákon, který se zabývá trestnou činností mládeže, najdeme pod číslem 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy.

Do zákona spadají následující pojmy:

Mládež, tento termín používáme pro mladé lidi, kteří nedovršili 18. roku. Dále mladistvý, kterého lze popsat v trestněprávní úpravě jako osobu od 15 do 18 let se sníženou trestní odpovědností. Následně se jedná i o dítě mladší patnácti let. Nelze ovšem opomenout provinění, kdy se jedná o trestný čin spáchaný mladistvým (zákon 218/2003 sb. § 2, § 6).

Opatření, která jsou ukládána mladistvým

A. Výchovná opatření

Jedná se o nejmírnější opatření, které může být uloženo. Do výchovného opatření řadíme několik programů, omezení a napomenutí. Jeden z programů je dohled probačního pracovníka, který pravidelně sleduje mladistvého v jeho přirozeném prostředí a kontroluje dodržování stanoveného programu nebo trestu soudem, pracovník tedy vede jedince k životu v souladu se zákonem (zákon 218/2003 sb. § 16). Probační program můžeme chápat jako určitý sociální výcvik či psychologické poradenství nebo i vzdělávací programy, které zahrnují obecně prospěšné činnosti. Jedná se i o rekvalifikaci či terapeutický program. Jde o určité omezení jedince v takovém rozsahu, aby se jedinec nesetkával se situacemi, ve které by byl v rozporu se zákonem. Zároveň se věnuje urovnání a zlepšení sociálního zázemí a vztahům mezi ním a poškozeným (zákon 218/2003 sb. § 17).

Výchovné povinnosti, tím soud pro mládež stanoví v přípravném řízení určitou povinnost, kterou jedinec musí dodržet. Nejčastěji se jedná o bydlení s rodiči, či jiným dospělým, aby ve volném čase jedinec vykonal prospěšnou činnost, vyrovnal se s poškozeným, nahradil nebo odstranil škody (zákon 218/2003 sb. § 18). Soud pro mládež může stanovit i výchovná omezení. Jedná se zejména o nenavštěvování určitých akcí, nestýkání se s určitými osobami, neužívání návykových látek či neúčastnění se hazardních her. V poslední řadě jde o napomenutí s výstrahou. V takovém případě jedinci soud pro mládež a v případném řízení státní zástupce důrazně sdělí protiprávnost jeho činu a upozorní ho na důsledky, které z toho pro jedince vyplývají, pokud trestný čin spáchá opakovaně (zákon 218/2003 sb. § 19).

B. Ochranná opatření

Do ochranného opatření řadíme ochranné líčení, zabrání věci nebo majetkové hodnoty.

Soud může uložit ochrannou výchovu, jestliže o výchovu není náležitě postaráno nebo je výchova zanedbána. Účelem ochranné výchovy je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mládeže, zároveň tak ochránit společnost před škodlivým jednáním (Ščerba, Coufalová, 2016).

Nejčastěji je ochranná výchova uložena tehdy, dokud splňuje svůj stanovený účel, tedy do 18. roku, ovšem pokud je třeba, soud pro mládež může výchovu prodloužit až do 19. roku.

Není-li možno ochrannou výchovu stanovit hned, je nahrazena dohledem probačnického pracovníka.

Opatření, která jsou ukládána dětem mladším 15 let, jsou nejčastěji dohled probačnického pracovníka, zařazení do výchovných programů a ochranná výchova (zákon 218/2003 sb. § 22).

C, Trestní opatření

Jedná se o nejpřísnější opatření. Jsou to obecně prospěšné práce, peněžitá opatření – pokud je mladistvý výdělečně činný, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení nebo odnětí svobody podmíněně.

Trestní opatření, na rozdíl od výchovného opatření, jsou ukládána při spáchání provinění, nikoliv trestného případu (Ščerba, Coufalová, 2016).

Uložení trestního opatření musí být v souladu s věkem a situací mladistvého. Musí být zachována jeho lidská důstojnost a vytvoření vhodných podmínek pro další rozvoj jedince (zákon 218/2003 sb. § 24).

Instituce pro rizikovou mládež: Za první institucí považujeme Sociálně právní ochranu dětí. Tato pomoc náleží každému dítěti bez ohledu na jeho státní občanství, je tu tedy pro všechny děti na území České republiky. Jedná se o úřední instituci, která dbá na to, aby nebyla, jakkoliv narušena výchova dítěte. Důvodem bývá dlouhodobé trvání v rodině. Jestliže by šlo o jednorázovou situaci, musela by být vysoké intenzity (OSPOD, Sociálně právní ochrana dětí, 2023). Součástí Sociálně – právní ochrany dětí je specializovaný pracovník pod názvem Kurátor pro děti a mládež, tedy člověk s konkrétním zaměřením na nezletilou mládež s výchovným problémem (OSPOD, Sociálně právní ochrana dětí, 2023). Další institucí pro rizikovou mládež je Středisko výchovné péče, které spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a poskytuje

preventivní výchovnou péči u dětí, u kterých vznikly poruchy chování. K dalším možnostem patří diagnostické ústavy a Probační a mediační služba. Jedná se o zákonem řízenou službu, která provádí probaci jakožto dohled nad obviněným, kontroluje vykonávání alternativních trestů a sleduje způsob života odsouzených při podmíněném trestu (Probační a mediační služba, Probace). Dalším úkonem služby je mediace, ve které se jedná o mimosoudní zprostředkování kontaktu v řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Zprostředkovává setkání obou stran, ve kterém by se měly obě strany dohodnout na příznivém vyrovnání a své spory nevést k soudnímu procesu (Probace a mediace, Mediace).

6 PREVENCE KRIMINALITY MLÁDEŽE

6.1 Vymezení pojmů

Preventivní politika

Představuje strategii kontroly kriminality. Zaměřuje se na odstranění sociálně patologických jevů a snížení příležitostí k páchání trestných činů. Preventivní politika zahrnuje několik orgánů, systém justice, policie, státní zastupitelství, soudy, vězeňství, ale také zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a jednotlivé občany (Ministerstvo vnitra, Vymezení pojmů prevence kriminality, 2023).

Struktury prevence

Sociální prevence

Aktivita, které ovlivňují proces socializace a sociální integraci. Sociální prevence je součástí sociální politiky. Její efektivita je obtížně měřitelná (Ministerstvo vnitra, Struktura prevence kriminality, 2023).

Situační prevence

Představuje, že určité druhy kriminality se objevují v určitém období a za určitých okolností. Nejefektivnější pro majetkovou trestnou činnost a její úspěšnost je velice vysoká. Velké těžiště nesou obce v rámci vymezených kompetencí, dále policie České republiky (Ministerstvo vnitra, Struktura prevence kriminality, 2023).

Úrovně prevence

Primární prevence

Jedná se o výchovné, vzdělávací, volnočasové, poradenské aktivity zaměřené na širokou veřejnost. Věnuje se pozitivnímu působení na děti a mládež. Objevuje se v rodinách, ale i školách (Ministerstvo vnitra, Úrovně preventivních aktivit kriminality, 2023).

Sekundární prevence

Zabývá se rizikovými jedinci nebo rizikovou skupinou. V nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti či sociálně patologických jevů (Ministerstvo vnitra, Úrovně preventivních aktivit kriminality, 2023).

Terciární prevence

Resocializace kriminálních osob (pracovní uplatnění, sociální a rodinné poradenství, získání bydlení) (Ministerstvo vnitra, Úrovně preventivních aktivit kriminality, 2023).

Primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce, a také Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s odbornou náročností aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí, spolupracuje též s Ministerstvem spravedlnosti nebo Ministerstvem zdravotnictví.

Prevenici chápeme jako předcházení antisociálního chování. V několika posledních letech je toto působení proti delikvenci účinnější než represe. V pozitivním smyslu je prevence směřování k socializaci, která je slučitelná se základními morálními a právními standardy společnosti.

Represí pouze dáváme pachateli sankci za spáchání trestného činu. Jestliže se jedná o úmyslné porušení zákona, jedná jedinec z antisociálního přesvědčení. Samotná represe nevede k předcházení antisociálního chování, ale spíše k tomu, aby se pachatel zdokonaľoval ve svém negativním chování a vyhýbal se sankcím.

Nelze opomenout, že se děti od prvopočátku chovají tak jako jejich vzory, především ty z rodiny. Prevenici provádí škola, ale i zájmové sdružení pro volný čas. Instituce školy nebo rodiny může dítě vést ke správnému chování a vhodnému řešení problémů. Dále také ukazuje, jak správně reagovat na různé situace či informace nebo jak řešit konflikty a problémy. Pomáhá koordinovat volný čas (Večerka, 2011).

Prevence kriminality

Jedná se o aktivity ze strany státních i soukromých subjektů, které směřují k předcházení páchaní kriminality a snížení obav ve společnosti. Sem řadíme opatření, jejichž úkolem je snížit důsledky kriminality a její závažnost, pomocí snížení kriminogenních příležitostí nebo působením na potencionální pachatele či oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, také o informování veřejnosti a pomoc obětem trestného činu. Úzce souvisí s prevencí sociálně patologických jevů, kterými jsou převážně závislosti (Večerka, 2011).

Prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů

Patří sem skupinové i individuální, zdravotní či psychické nebo právní poradenství a množství ochrany před trestnou činností, metody sociální i situační prevence, a to s ohledem na úroveň prevence (Večerka, 2011).

6.2 Způsoby organizování prevence kriminality

V České republice je prevence kriminality rozdělena do tří úrovní.

A. Meziresortní úroveň

Preventivní politika ve vztahu k tradiční kriminalitě. Působení preventivních programů vycházející z jednotlivých resortů (Ministerstvo vnitra ČR, Systém prevence kriminality, 2023).

B. Resortní úroveň

Programy vycházející z jednotlivých ministerstev obohacené o nové prvky a přístupy (Ministerstvo vnitra ČR, Systém prevence kriminality, 2023).

C. Místní úroveň

Do této úrovně spadají orgány veřejné správy (policie, ne organizace). Smyslem prevence je optimální rozložení působení v oblasti sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby a možnosti (Ministerstvo vnitra ČR, Systém prevence kriminality, 2023).

Nejúčinnější jsou programy prevence kriminality na místní úrovni, programy jsou zaměřeny na místní situaci s vývojem sociálně patologických jevů. Cíle projektů míří k znesnadnění páchaní trestných činů a ke zvýšení rizik pro pachatele.

S rozvojem techniky a vznikem nových technologií rostou nejen možnosti spáchání trestného činu, ale také jeho usvědčení. V této oblasti je tedy důležitá situační prevence, která staví na zkušenostech, že určité druhy kriminality se objevují v určité době na určitém místě, a to za určitých okolností. Pokud takovou činnost chceme omezit, musíme se opřít o její organizovanost a režim, ale pomoci nám může i aktuálnost prevence a informovanost (Ministerstvo vnitra ČR, Systém prevence kriminality, 2023).

6.3 Volný čas mládeže a funkce středisek pro volný čas

Za volný čas považujeme čas, ve kterém osoba upřednostňuje své zájmy, volí vlastní činnosti. Právě v období dětství, a později i u mládeže, se upřednostňuje nejvíce zájmů a aktivit. Jejich spektrum je v tomto období velice široké. U dospělého jedince se zájmy zužují, ale zároveň prohlubují (MŠMT, metodický plán, volného času a prevence dětí a mládeže, 2002).

Jak uvádí Ministerstvo vnitra, prevencí sociálního vyloučení převážně u dětí a mládeže bývá vhodné využití volného času. Tedy jeho uspořádání, před časem stráveným na ulici s rizikem patologických jevů a protiprávního jednání. Mezi aktivity pro volný čas patří vzdělávací a zájmové kroužky, komunitní centra, kluby, sportovní aktivity, popřípadě nízkoprahová centra (Ministerstvo vnitra). V současnosti je volný čas mládeže spíše pasivní a negativní. Například sledování televize bývá každodenní aktivitou, dále poslech hudby, čtení časopisů, schůzky s přáteli, ale převažuje nicnedělání.

Podmínkou je, když má dítě velkou a kvalitní nabídku aktivit a zároveň takových, ve kterých bude úspěšné. Jestliže má mladistvý kvalitně vyplněný volný čas, nebude mít potřebu vyhledávat negativa (drogy, alkohol). Aktivní odpočinek je základem zdravého životního stylu a prevencí sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Připuštění stereotypu a potřeby aktivního trávení volného času vychází z přístupu rodičů, školy i dalších institucí, které realizují volnočasové aktivity (MŠMT, Volný čas a prevence u dětí a mládeže, 2002).

Rodičům bohužel velmi často chybí povědomí o rozvoji volného času svých dětí. Mnoho rodičů ani netuší, že s dětmi musí trávit dostatek času, místo toho například kupují dětem drahé dárky. Ale takovéto chování považujeme za chybné. Rodiče mají svým dětem naslouchat, brát je vážně, reagovat na to, co dělají. Rodina je instituce, která jako první předává dítěti vzory a volby zálib. V rodině není potřeba do volnočasových aktivit investovat mnoho financí. Jde o společné využití volného času.

Ze strany školy jsou nabízeny nepovinné předměty a kroužky, které se konají mimo vyučování. O tuto nabídku nebývá velký zájem. Problém nastává již v motivaci dětí do těchto aktivit ze strany rodiny (MŠMT, Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002).

Sociálně patologické jevy u dětí jsou podmíněny nejen vlivem rodiny, společnosti, ale také aktivitou, která probíhá ve volném čase dětí. Mezi rizikovou mládež patří:

- Chroničtí sledovači televize, počítačových her;
- Návštěvníci restauračních zařízení;
- Mládež vyhledávající nevhodné aktivity, alkohol a drogy.

V dnešní době děti nejčastěji tráví čas na sociálních sítích a na internetu. Tyto činnosti převažují nad klasickými aktivitami, jako je třeba četba knih nebo navštěvování divadel a kin. Mládež také častěji tráví čas nakupováním. Obecně tedy velmi upadá poptávka po organizovaných aktivitách. Je nutné, aby byla tvořena široká nabídka volnočasových činností jako alternativa k neorganizovanému volnému času.

Střediska volného času jsou řazena do školního systému. Posláním je motivovat, podporovat a vést děti k rozvoji osobnosti. Jde převážně o smysluplné využití volného času, a to v bezpečném prostředí s pedagogem.

Střediska poskytují činnosti ve dnech i v čase, kdy neprobíhá školní výuka. Poskytují metodickou, odbornou, v některých případech i materiální pomoc. Střediska slouží pro zájmové vzdělávání (soutěže, jazykové kurzy, tábory), ale také jako forma prevence před sociálně patologickými jevy (MŠMT, Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002.).

6.4 Prevence proti vlivu médií

Média mají velký vliv na myšlení, jednání či citění. Můžou dokonce vyvolávat u dětí a mládeže agresivní chování. Konkrétně za pomoci televize lze lehko manipulovat s informacemi, zjednodušovat realitu a upřednostňovat určité názory.

Agresivita viděná v televizi může být vzor, který se snadno napodobuje. Například malé dítě má malou schopnost rozlišovat, co je možné a co ne. Často agresivita v televizi ukazuje, že agresivita je povolena a přípustná. Dospělí si příliš neuvědomují, že by se děti do určitého věku neměly setkávat s násilím (Martínek, 2015).

Příklad můžeme uvést i v dětských pohádkách. Pohádka Tom a Jerry. Tyto postavičky se k sobě chovají agresivně, na tělech postaviček je páčáno fyzické násilí. Tělo je poškozené, ale hned na to funguje klasicky dále (Martínek, 2015, s. 94).

Rodiče si musí uvědomit, že malé dítě rozlišuje kladné a záporné chování za pomoci zraku. Čím více dítě sleduje filmy, tím více si v hlavě vytváří představy akčních hrdinů. V takovém případě může nastat problém, pokud dítě navštíví širší sociální prostředí. Dítě může používat scény hrdinů.

Ve školním prostředí se často setkáváme s fenoménem oživení scénáře. Děti mezi sebou z legrace používají údery, kopance a rány. Pokud se děti podobné agrese bojí,

takové chování se i tak posiluje, protože jim okolí dává najevo, že se tímto způsobem dají řešit všechny konflikty.

Rozhodně by se rodič neměl nechat ovlivnit od ostatních v tom, co by dítě mělo a nemělo sledovat v televizi. Jen rodič je zodpovědný za to, jaké televizní pořady jeho děti sledují a jaké počítačové hry hrají. Stejně tak by měl rodič předcházet agresivnímu chování a snažit se vyplnit dítěti volný čas smysluplně. Častějším problémem je používání vulgarismů mezi dětmi. Někteří z nich tvrdí, že se taková slova učí ve škole. Další si je osvojují doma. Nelze opomenout, že nejčastěji vulgarismy vycházejí z médií, počítačových her a dalších informačních prostředků. To, čemu se dospělí posmívají, děti naopak berou jako přijatelné a pro ně vzorové chování, které je povoleno. V otázce počítačových her je opět na rodičích, jaký obsah dítěti povolí. Hry, které rozvíjí inteligenční schopnosti a myšlení, jsou rozhodně lepší než takové, ve kterých dítě postupuje v úrovni díky čím dál většímu násilí.

Je poměrně jisté, že média mají velký vliv na utváření vzorců agresivního chování, ale podíl na tom má i rodina, společnost, prostředí a negativní zážitky, kterými jedinec prošel v průběhu života.

Fenoménem dnešní doby je obrovské působení médií na současnou generaci, kvůli čemuž nastává úpadek aktivních činností.

Neaktivní mládež, která věnuje svůj volný čas převážně počítačovým hrám a filmům, má problémy jak po psychické stránce, tak po té tělesné. Těmto jedincům se také nedaří tvořit si kvalitní sociální vazby (MŠMT, Volný čas a prevence dětí a mládeže, 2002).

6.5 Preventivní programy

Pokud je primární a sekundární prevence správná, může zabránit budoucímu kriminálnímu chování mládeže. Pro ovlivnění cílové skupiny je důležitý čas, který je využíván pro preventivní programy.

Můžeme říct, že nejvíce složité je ovlivňovat v chování přímo rizikovou mládež. Tedy snadněji působí preventivní program na mládež, která se s rizikovým chováním osobně nesetkala.

Efektivní programy se snaží zasáhnout velké množství lidí spojené s cílovou skupinou (rodiče, učitelé, vychovatelé, vrstevníky). A k takovému vedení se snaží využívat široké spektrum odborníků spojených s danou problematikou. Preventivních programů

je velké množství. Některé z nich jsou určené přímo pro rodiče, jiné pro školy a v neposlední řadě přímo pro vrstevníky (Matoušek, Matoušková, 2011)

Dnes jsou již na celém světě poskytovány tisíce preventivních programů. Jejich cílem je předejít kriminálnímu chování či snížit jeho riziko. Každý z jedinců se liší typem činu a věkem pachatelů (Holas, Večerka, 2013).

Programy určené rodičům

S preventivními programy se setkáváme už v předškolním věku dítěte. Tyto programy nemusí zcela sloužit ke vzdělávání, ale spíše jako terapeutická pomoc. Služby a programy jsou určeny jednotlivým rodinám a jsou zaměřené na jejich rozvoj. Takové programy jsou nejčastěji vedeny v centrech pro sociálně slabé rodiny (Matoušek, Matoušková, 2011).

Další programy jsou nazývány „školou rodičů“ nebo projekt Žijeme s dětmi. Vždy se začíná stejně. Všichni rodiče se zaměřují na celistvou výchovu. Až později se s terapeutem zaměřují na konkrétní problémy, pomáhají nastavovat používání trestů a odměn. V některých případech chodí pracovníci přímo do rodin. V jiné fázi dochází celá rodina přímo do zařízení (Matoušek, Matoušková, 2011)

Programy určené pro školu

Školu považujeme za největší vzdělávací instituci. Funguje ovšem i po preventivní stránce. Preventivní vliv mají i výukové programy, které se nemusí vždy zaměřovat pouze na kriminalitu. Žáci se v nich především setkávají se sociálními dovednostmi. Děti si osvojují vzorce slušného chování a také se učí, jak neagresivně odvrátit agresivní chování druhého člověka. Existují také programy směřující k řešení problémů a k právní pomoci. Žáci se učí vnímat a respektovat názory ostatních. Mezi další prevenci ve školách se řadí i porozumění právům, která se objevují v občanské výchově. Do tohoto druhu prevence jsou zapojeni i policisté a sociální pracovníci. Pravděpodobně nejrozšířenější je vzdělávání vrstevníků (peer programy). Důležité je pokusit se působit alespoň na část vrstevníků, aby následně dokázali řešit konflikty ve třídách. Právě školy, které věnují individuální pozornost dětem, sledují vztahy ve třídách a angažovanost učitele ve výuce, mají na dítě nejlepší vliv.

Nelze opomenout kladný vztah mezi školou a rodinou. Tedy zapojení rodičů do preventivních programů (Matoušek, Matoušková, 2011).

Programy určené pro vrstevníky

Jedná se o preventivní programy, které organizují spolky pro děti a mládež. Určité programy jsou zaměřené na práci s mládeží, některé přímo na rizikovou mládež. Mluvíme o prevenci se sportovním vyžitím pod dohledem odborníků, kteří se snaží pomáhat i s problémy týkající se školy (Matoušek, Matoušková, 2011).

Programy určené pro komunitu

Preventivní programy pro rizikovou mládež vedou k smysluplnému trávení volného času. Profesionálové a dobrovolníci poskytují klubovny, organizované diskotéky a sportovní prostředky převážně v lokalitách, v nichž se objevují rizika delikvence. Bohužel mezi komunitou nejsou programy příliš rozšířené, ani využívané. Ačkoliv občané očekávají zajištění bezpečí od orgánu státu (Matoušek, Matoušková, 2011).

7 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

7.1 Metodologie výzkumného šetření

Cílem šetření

Výzkumná část bakalářské práce bude analyzovat kriminalitu mládeže. Konkrétně se zaměří na setkávání mládeže se sociálně patologickými jevy, na příčiny kriminality a v neposlední řadě na informovanost respondentů o prevenci v dané problematice. Využívání volného času mládeže a navštěvování volnočasových aktivit. Zjištěné příčiny setkání se s uvedenou problematikou se budu snažit popsat a porovnat s poznatky uvedenými v teoretické části bakalářské práce.

Metodika výzkumu

Kvantitativní výzkum spočívá v potvrzení či vyvrácení, anebo vytvoření poznatků. Sběr dat probíhá v několika metodách (dotazník, testy, či pozorování). Kvantitativní metoda je založena na testování hypotéz a jejich následném potvrzení či vyvrácení. Nejčastěji se tento druh výzkumu využívá z důvodu oslovení velkého počtu respondentů za krátký časový úsek. A to zejména formou dotazníku, který obsahuje otevřené či uzavřené otázky. Uzavřené otázky jsou jednodušší pro matematické vyhodnocení. Naopak otázky otevřené dávají dotazovaným větší volnost pro odpovídání a následné zpracování je obtížnější. Mezi nevýhody kvantitativního výzkumu se řadí konkrétní sběr dat a potvrzování či vyvrácení stanovených hypotéz (Gavor, 2010).

Pro výzkum byla využita metoda dotazníkového šetření. Pro vyhodnocení dotazníků jsou využity grafy, které zobrazují procentuální vyjádření respondentů u jednotlivých otázek.

Dotazník byl vybrán z důvodu možnosti oslovení většího množství respondentů. K získání dat byla využita online forma dotazníku. Na dotazník odpovědělo 117 respondentů (60 dívek a 57 chlapců). Nejvíce ve věkové kategorii 13–14 let.

Jedná se o kvantitativní výzkum, výběr respondentů byl specifický, jde o žáky druhého stupně základní školy.

Použitý dotazník se skládá z otevřených a uzavřených otázek. V první části bylo zjišťováno setkání se mládeže s kriminalitou, další část je zaměřena na prevenci, se kterou se mládež setkává. Třetí část se věnuje volnému času mládeže jeho využívání a navštěvování aktivit mimo školní čas.

Výzkumné otázky

Výzkumnými otázkami zjišťujeme, jakým způsobem jedinci vnímají problematiku kriminality, potažmo sociálně patologických jevů. Také se ptáme na názor na prevenci, která je v této oblasti vedena, a hlavně zkušenost s ní. Pokládáme otázky:

- Jaké příčiny se podílejí na vzniku sociálně patologických jevů u mládeže?
- Jaká je míra působení volnočasových aktivit u mládeže jako prevence před kriminalitou a sociálně patologickými jevy?
- Setkává se mládež s preventivními programy nebo prevencí, která předchází negativnímu chování (záškoláctví, krádeže), či patologickým jevům?

Hypotézy

H1 – Více než 50 % dotazovaných má vlastní zkušenost s negativními patologickými jevy.

Mnoho dospívajících má vlastní zkušenost se sociálně patologickými jevy (kouření, alkohol, násilí), či porušováním společenských norem. K takovému chování dochází především ve vrstevnických skupinách, kde takové chování přiřazujeme k určitým pravidlům skupin (Matoušek a Matoušková, 2011). Dle Fishera a Škody (2009) kriminální chování jedince vede k zvýšení hodnoty člověka, či jako obranný mechanismus. Dle Matouška a Matouškové (2011) má vlastní zkušenost s delikvencí 42,6 % mladistvých.

H2 – Více než polovina dotazovaných respondentů aktivně tráví svůj volný čas.

Dle Matouška a Matouškové (2011) jsou rodiče dětí velmi pracovně vytíženi. Využíváním volnočasových aktivit rodiče zabraňují dětem v kontaktu s negativně působícími vrstevnickými skupinami. Dále také mohou omezit čas, který děti tráví na internetu. Ony samy navštěvují volnočasové aktivity kvůli svému osobnímu rozvoji a času s kamarády.

H3 – Více než polovina respondentů bude hodnotit preventivní přednášky s využitím pomůcek jako účinnější než prosté přednášky.

Škola je jednou z hlavních institucí, ve které probíhají preventivní programy. Podle Krulichové, Podané a Buriánka jsou efektivní ty přednášky, které jsou doplněny pomůckou, či přímo vedeny profesionálem, například policií, sociálním pracovníkem či zaměstnancem vězeňské služby. Tito odborníci jsou školeni pro prevenci na školách.

H4 – Většina respondentů z úplných rodin považuje vzor rodičů za důležitý faktor ovlivňující jejich chování.

Předání pozitivních společenských norem je zejména na rodičovské výchově, tak hovoří Krulichová a Buriánek (2015). Z pohledu Matouška a Matouškové (2011) úplnost rodiny vede k dobrému psychickému stavu dítěte, protože tak má kontakt s více dospělými vzory, které ho mohou vést k chování dle společenských norem a k dodržování zákonů. V úplné rodině dochází k pozitivnímu ovlivnění dítěte ze strany rodičů.

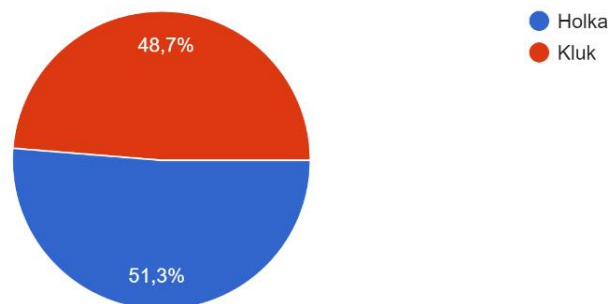
V chování mládeže hraje vzor rodičů významnou roli. Tedy správný vzor rodičů je důležitou součástí preventivního působení, pokud jde o negativní jevy a kriminalitu.

7.2 Výsledky výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Dotazník je zaměřený na informovanost žáků druhého stupně základní školy v problematice kriminality mládeže a její prevence. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 117 respondentů.

Otázka č. 1 Jaké je tvoje pohlaví?

Jaké je tvoje pohlaví ?
117 odpovědí

Graf 2: Jaké je tvoje pohlaví?

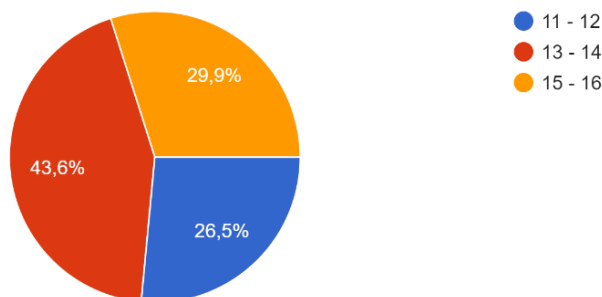
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo jedna byla zaměřena na pohlaví, tedy kdo dotazník vyplňuje. Na tuto otázku odpovědělo 100 % respondentů. Z toho vyplnilo 51,3 % dívek a 48,7 % chlapců.

Otázka č. 2 Jaký je tvůj věk?

Jaký je tvůj věk ?

117 odpovědí

Graf 3: Jaký je tvůj věk?

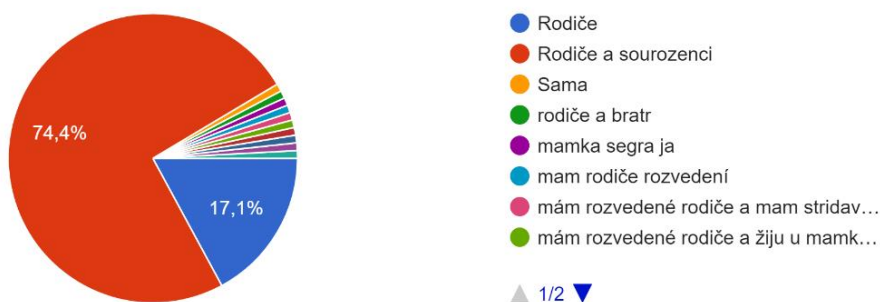
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo dvě se zabývala věkem respondentů. Tedy v jaké věkové skupině, se dotazovaný nachází. Celkem 43,6 % respondentů je ve věkové skupině 13–14 let, následně 29,9 % v rozmezí 15–16 let věku a poslední skupinou je mládež ve věku 11–12 let, tedy 26,5 %.

Otázka č. 3 S kým žiješ v domácnosti?

S kým žiješ v domácnosti ?

117 odpovědí

Graf 4: S kým žiješ v domácnosti?

Zdroj: vlastní zdroj

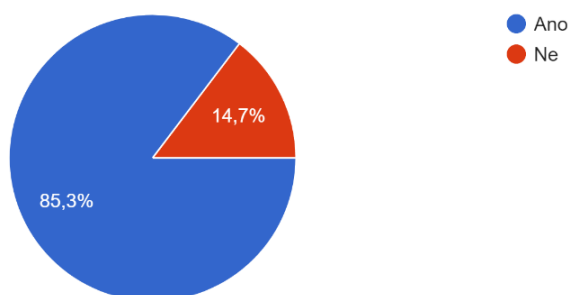
Otázka číslo tři se zaměřuje na rodinu respondenta, konkrétně na úplnost a neúplnost rodiny. Dle Krulichové, Podané, Buriánka (2015) právě děti z neúplných rodin mají sklony k začátkům delikvence mládeže. Až 74,4 % respondentů odpovědělo, že žije v domácnosti s rodiči a sourozenci. Celkem 17,1 % dotazovaných odpovědělo,

že v domácnosti žije pouze s rodiči. Ostatní odpovědi, které byly doplněny respondenty, jsou jednotlivé. Nejčastěji se ovšem jedná o život pouze s jedním rodičem, kterým bývá matka, dále se zde objevuje střídavá péče a vícegenerační soužití, tedy s rodiči a prarodiči. Jeden z respondentů odpověděl, že žije v pěstounské péči.

Otázka č. 4 Je pro tebe vzor rodiče důležitý (jeho chování, mluvení, zodpovědnost)?

Je pro tebe vzor rodiče důležitý (jeho chování, mluvení, zodpovědnost)?

116 odpovědí

Graf 5: Je pro tebe vzor rodiče důležitý (jeho chování, mluvení, zodpovědnost)?

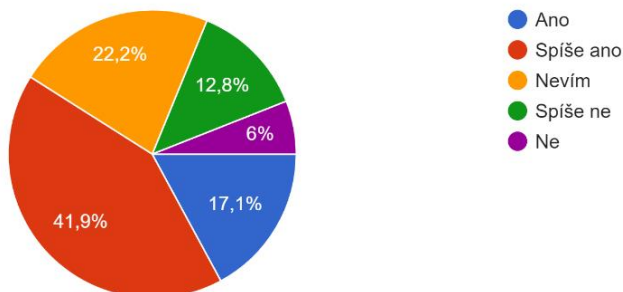
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo čtyři se respondentů ptá, zda je pro ně vzor rodiče důležitý, jestli si berou ze svých rodičů příklad a snaží se chovat jako oni. Na tuto otázku odpovědělo 116 respondentů. Z nichž 85,3 % si příklad ze svých rodičů bere. 14,7 % respondentů odpovědělo negativně, tedy že vzor rodičů pro ně není důležitý. Dle Matouška a Matouškové (2011) je vzor rodiče nejdůležitější pro dítě a jeho chování.

Otázka č. 5 Myslíš si, že to, jak se chováš, ovlivňuje tvoji rodiče?

Myslíš si, že to, jak se chováš, ovlivňuje tvoji rodiče?

117 odpovědí

Graf 6: Myslíš si, že to, jak se chováš, ovlivňuje tvoji rodiče?

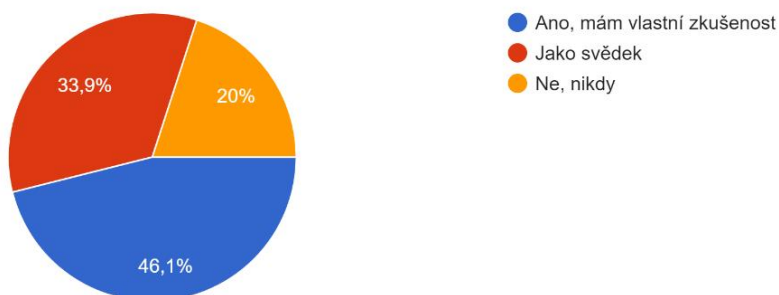
Zdroj: vlastní zdroj

U otázky číslo pět bylo důležité zhodnotit, zda respondenty ovlivňují v chování jejich rodiče. Pouhých 17,1 % dotazovaných odpovědělo zcela jistě, že rodiče je ovlivňují v jejich chování. Dalších 41,9 % respondentů odpovědělo, že nejspíš je ovlivňují rodiče v chování. A 22,2 % dotazovaných nevědělo. Dalších 12,8% mládeže si myslí, že je spíš rodiče v jejich chování neovlivňují a pouhých 6 % respondentů odpovědělo, že je rodiče určitě v chování neovlivňují.

Otázka č. 6 Setkal/a ses někdy s cigaretou, alkoholem, drogou, popřípadě násilím či šikanou?

Setkal/a ses někdy s cigaretou, alkoholem, drogou, popřípadě násilím či šikanou ?

115 odpovědí

Graf 7: Setkal/a ses někdy s cigaretou, alkoholem, drogou, popřípadě násilím či šikanou?

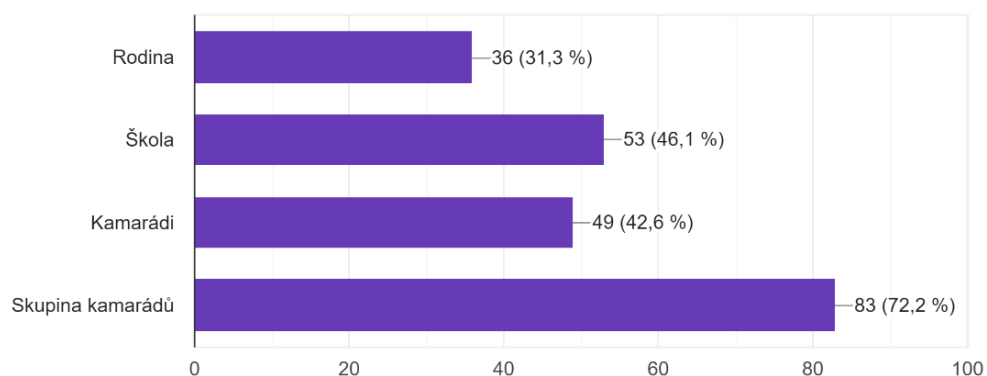
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo šest se zabývá setkání se s patologickými jevy u mládeže. Zda se někdy respondenti setkali s násilím či šikanou. Až 46,1 % respondentů má vlastní zkušenost s patologickými jevy, a i s násilnými jevy. Dalších 33,9 % dotazovaných bylo pouhým svědkem takových jevů. Zbýlých 20 % respondentů se s žádným jevem, násilím a šikanou nesetkalo.

Otázka č. 7 Kde se podle tebe můžeš poprvé setkat s cigaretou, alkoholem, drogou nebo s násilím? Můžeš označit i více odpovědí.

Kde se podle tebe můžeš poprvé setkat s cigaretou, alkoholem, drogou nebo s násilím ? Můžeš označit i více odpovědí.

115 odpovědí

Graf 8: Kde se podle tebe můžeš poprvé setkat s cigaretou, alkoholem, drogou nebo s násilím?

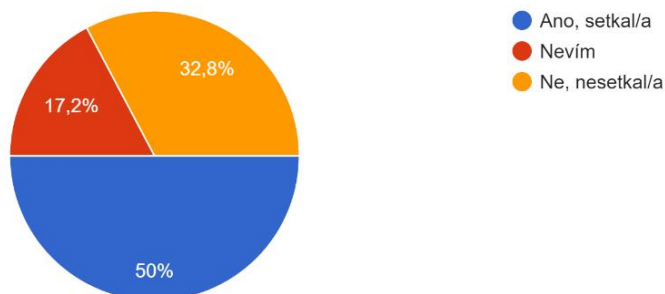
Zdroj: vlastní zdroj

Na otázku číslo sedm odpovědělo 115 respondentů. Zde se měli zaměřit na první setkání s jevy v konkrétních institucích či skupinách. Až 72,2 % respondentů odpovědělo, že nejčastěji se s jevy, násilím a dalšími setkávají ve vrstevnických skupinách. 42,6 % dotazovaných se poprvé s cigaretou, drogami a alkoholem nebo násilím setkalo s kamarády. Přibližně 46,1 % se poprvé setkalo s jevy ve škole mezi spolužáky. U 31,3 % respondentů se objevilo první setkání v rodině. Podle Matouška a Matouškové (2011) se mládež s patologickými jevy setkává zejména ve skupině kamarádů, tedy vrstevnických skupinách.

Otázka č. 8 Setkal/a ses někdy s krádeží (odcizení telefonu, peněženky)?

Setkal/a ses někdy s krádeží (odcizení telefonu, peněženky)?

116 odpovědí

Graf 9: Setkal/a ses někdy s krádeží (odcizení telefonu, peněženky)?

Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo osm zjišťuje, zda se respondenti někdy setkali s krádeží. Na otázku odpovědělo 116 respondentů. 50 % dotazovaných se s krádeží setkala. Dalších 32,8 % se s krádeží naopak absolutně nesetkala. Zbýlých 17,2 % o tom, že by se setkala s krádeží, neví.

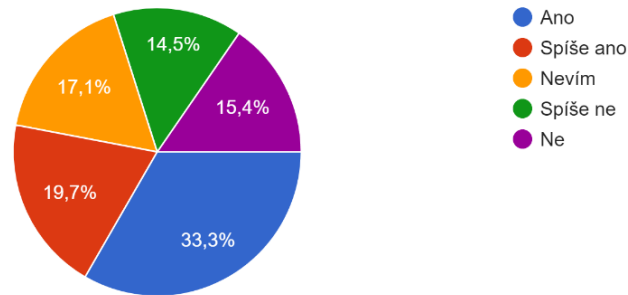
Otázka č. 9 Pokud ses s krádeží setkal/a, kde se to stalo?

Otázka číslo devět navazuje na předchozí otázku. Tedy pokud se mládež s krádeží setkala, kde k takovému činu došlo. Na otázku odpovědělo 67 respondentů. Nejčastěji se respondenti setkali s krádeží ve škole mezi spolužáky, následně také na tábore mezi kamarády či konkrétně v obchodě. Často také dotazovaní popisovali konkrétní krádeže mezi kamarády, krádež sluchátek, peněz či mobilních telefonů.

Otázka č. 10 Setkáváš se s programem nebo přednáškou, která by byla vedena proti špatnému chování (drogy, alkohol, kouření, krádež, násilí)?

Setkáváš se s programem nebo přednáškou, která by byla vedena proti špatnému chování (drogy, alkohol, kouření, krádež, násilí)?

117 odpovědí

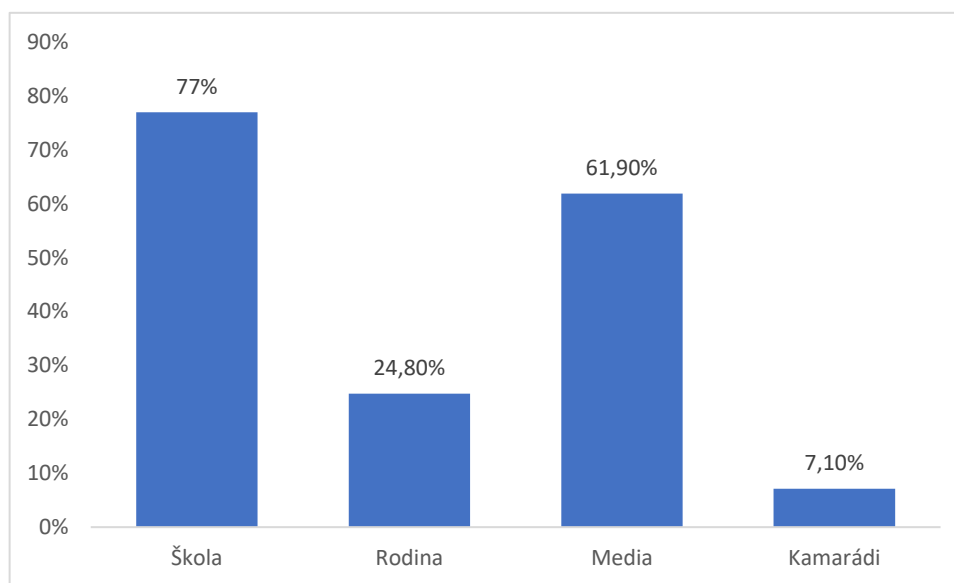

Graf 10: Setkáváš se s programem nebo přednáškou, která by byla vedena proti špatnému chování (drogy, alkohol, kouření, krádež, násilí)?

Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo deset se zabývá preventivními programy. Zda se s takovými programy respondenti setkávají a vědí o jejich působení. 33,3 % respondentů se s programy setkává. 19,7 % se s programy spíše setkává, 17,1 % neví o tom, že by se s programy či přednáškami měli setkávat. 14,5 % dotazovaných si myslí, že se s prevencí spíše neseťkává. Dalších 15,4 % respondentů si je jistých, že se s přednáškou proti špatnému chování absolutně neseťkává.

Otázka č. 11 Kde ses s takovým programem či přednáškou setkal nebo můžeš setkat? Můžeš si vybrat z více možností.

Graf 11: Kde ses s takovým programem či přednáškou setkal nebo můžeš setkat? Můžeš si vybrat z více možností

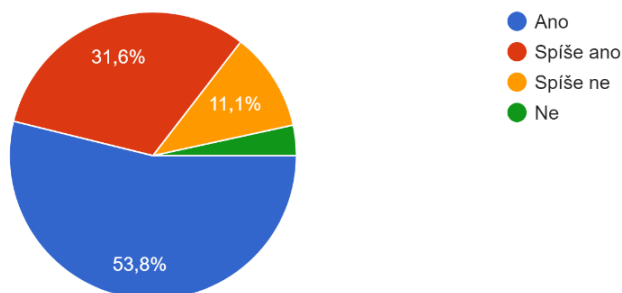
Zdroj: vlastní zdroj

O tom, zda respondenti vědí, kde se mohou setkat s preventivním programem, se dozvídáme v otázce číslo jedenáct. 77 % dotazovaných se nejčastěji setkává s preventivními programy ve škole. Dalších 61,9 % respondentů se nejčastěji s prevencí setkává na internetu a v médiích. Pouhých 24,8% mládeže se setkává s prevencí v domácím prostředí. 7,1 % respondentů udává, že se s prevencí setkává u kamarádů. Další jednotlivé odpovědi zmiňovaly volnočasové aktivity, festivaly, různé akce a orgány policie.

Otázka č. 12 Věděl/a jsi, že upozornění nebo krátká přednáška před špatným chováním se objevuje i během vyučování ve škole?

Věděl/a si, že upozornění nebo krátká přednáška před špatným chováním se objevuje i během vyučování ve škole?

117 odpovědí

Graf 12: Věděl/a jsi, že upozornění nebo krátká přednáška před špatným chováním se objevuje i během vyučování ve škole?

Zdroj: vlastní zdroj

Dvanáctá otázka pojednává o prevenci během výuky, zda mají dotazovaní přehled o prevenci během vyučování. U 53,8 % respondentů se prevence objevila přímo ve výuce. Následujících 31,6 % dotazovaných si nebylo zcela jisto. Dalších 11,1 % a 3,4 % se spíše s prevencí ve výuce neseťkalo, popřípadě o tom netuší.

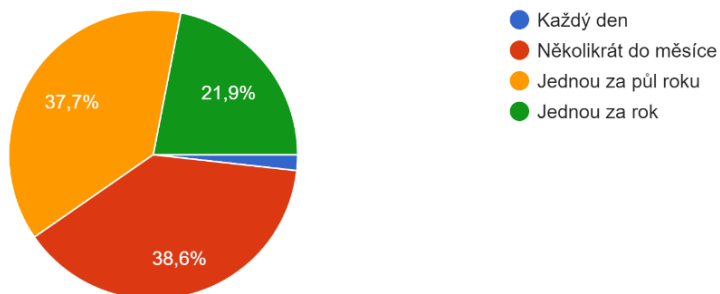
Otázka č. 13 V jakých předmětech se podle tebe právě taková upozornění objevují?

Třináctá otázka pojednává o tom, zda žáci vědí, v jakém vyučovacím předmětu se mohou setkat s preventivním programem. Na tuto otázku odpovědělo 99 respondentů. Nejvíce se dotazovaní setkávají s prevencí v předmětu výchova k občanství a výchova ke zdraví. Také zde byly často uváděny předměty, které jsou vyučovány třídním učitelem nebo třídnické hodiny. V odpovědích se objevují i předměty jako český jazyk, právo, popřípadě společenské vědy, informatika či psychologie.

Otázka č. 14 Jak často si myslíš, že se právě s takovým programem setkáváš?

Jak často si myslíš, že se právě s takovým programem setkáváš ?

114 odpovědí

Graf 13: Jak často si myslíš, že se právě s takovým programem setkáváš?

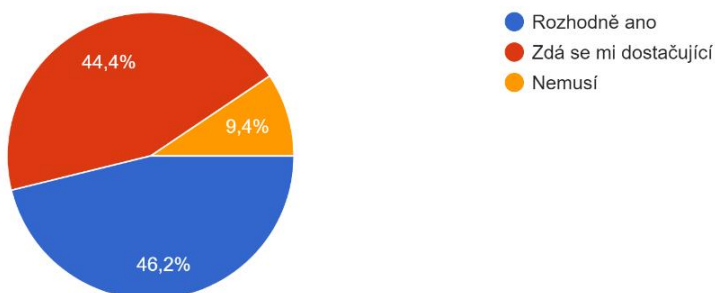
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo čtrnáct zjišťuje, jak často se respondenti podle jejich názoru setkávají s preventivními programy. Celkem 38,6 % respondentů se domnívá, že se s prevencí setkává několikrát do měsíce. Dalších 37,7 % dotazovaných je přesvědčeno, že se s programem setkává jednou za půl roku. 21,9 % respondentů se setkává s programy jednou za rok. Pouhých 1,8 % uvedlo, že se setkává s prevencí každý den.

Otázka č. 15 Měly by být podle tebe programy proti špatnému chování častější?

Měly by být podle tebe programy proti špatnému chování častější ?

117 odpovědí

Graf 14: Měly by být podle tebe programy proti špatnému chování častější?

Zdroj: vlastní zdroj

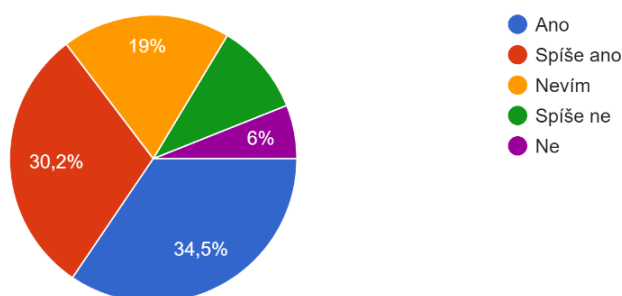
Navazující otázka číslo patnáct pojednává o efektivnějším a častějším pořádání preventivních programů. 46,2 % by uvítalo, aby programy zaměřené na prevenci probíhaly

častěji. 44,4 % respondentů si myslí, že programy, se kterými se setkávají, jsou dostačující. Pouhých 9,4 % dotazujících by frekvenci programu neměnilo ani by dle nich nemusely být častější.

Otázka č. 16 Pokud se účastníš programu, který by tě měl varovat před cigaretami/alkoholem nebo by tě mohl ochránit před šikanou/násilím, snažíš se z takové přednášky něco dozvědět?

Pokud se účastníš programu, který by tě měl varovat před cigaretami/alkoholem nebo by tě mohl ochránit před šikanou/násilím, snažíš se z takové přednášky něco dozvědět?

116 odpovědí

Graf 15: Pokud se účastníš programu, který by tě měl varovat před cigaretami/alkoholem nebo by tě mohl ochránit před šikanou/násilím, snažíš se z takové přednášky něco dozvědět?

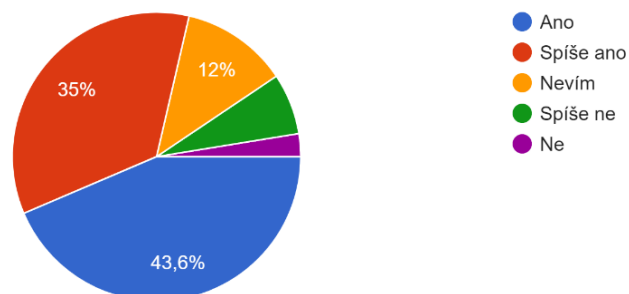
Zdroj: vlastní zdroj

Dalším aspektem preventivních programů je snaha informovat mládež o správných způsobech chování. Celkem 34,5 % respondentů se z takových přednášek snaží odnést informace. Dalších 30,2 % dotazovaných si z přednášek snaží odnést alespoň minimum důležitých informací. 10,3 % a 6 % respondentů si z přednášky mnoho informací neodnese, ani se nesnaží se cokoliv dozvědět. Zbýlých 19 % neví.

Otázka č. 17 Baví tě přednášky, které jsou doplněny videem, fotografií, nebo pomůckou?

Baví tě přednášky, které jsou doplněny videem, fotografií, nebo pomůckou ?

117 odpovědí

Graf 16: Baví tě přednášky, které jsou doplněny videem, fotografií, nebo pomůckou?

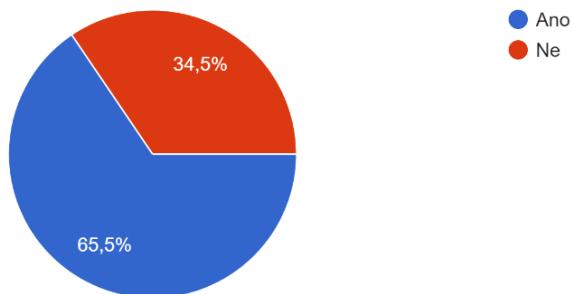
Zdroj: vlastní zdroj

Důležitým faktorem pro zlepšení efektivity preventivních programů jsou pomůcky, fotografie či videa. Touto problematikou se zabývá otázka číslo sedmnáct. 43,6 % respondentů bere přednášku s pomůckami jako zábavnější. Dalším dotazovaným přijde přednáška s pomůckami, fotografiemi či videi spíše zábavnější. Zbývajícím 6,8 % a 2,6 % respondentům taková forma přednášky zábavná nepřijde. Následných 12 % respondentů neví.

Otázka č. 18 Navštěvuješ kroužky ve svém volném čase?

Navštěvuješ kroužky ve svém volném čase ?

116 odpovědí

Graf 17: Navštěvuješ kroužky ve svém volném čase?

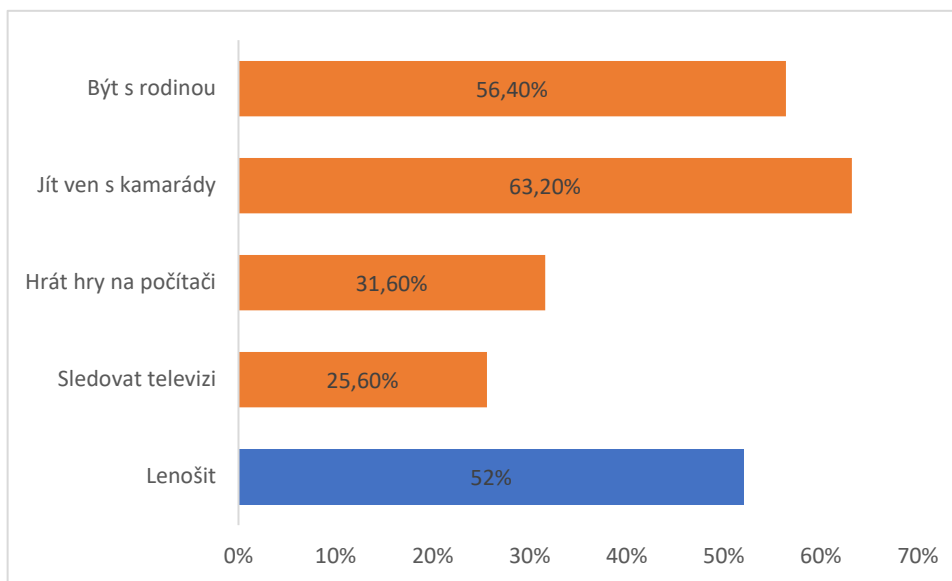
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo osmnáct je zaměřena na volný čas mládeže, konkrétně na návštěvu aktivit ve volném čase. Aktivity navštěvuje 65,5 % dotazovaných. Zbýlých 34,5% volnočasové aktivity nenavštěvuje.

Otázka č. 19 Pokud navštěvuješ kroužky, tak proč?

Otázka číslo devatenáct navazuje na předchozí otázku. Zjišťuje, jaký mají respondenti důvod k navštěvování aktivit ve volném čase. Nejčastější odpověď dotazovaných byla, že kroužky ve svém volném čase navštěvují kvůli zábavě, a také proto, že tráví čas s kamarády bez rodičů. Objevila se také odpověď, že díky volnočasovým aktivitám se můžou odreagovat od školních povinností. Ojedinelá odpověď byla, že kroužky navštěvují z důvodu pracovního vytížení rodičů, tedy proto, aby nemuseli být sami doma. Další méně častou odpovědí bylo i trávení volného času ve volnočasových aktivitách z důvodu osobního rozvoje nebo pro zlepšení fyzické zdatnosti.

Otázka č. 20 Kdyby sis mohl/a vybrat, co budeš dělat například o ředitelském volnu, co všechno by to bylo?

Graf 18: Kdyby sis mohl/a vybrat, co budeš dělat například o ředitelském volnu, co všechno by to bylo?

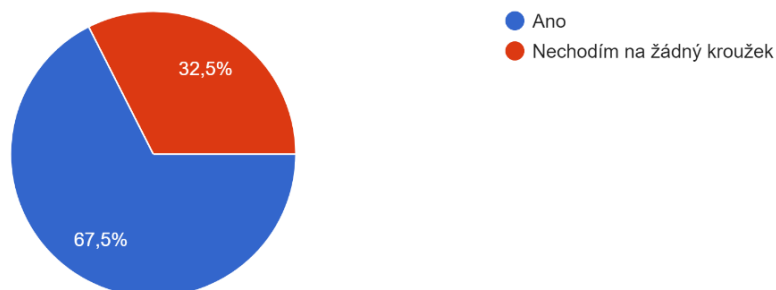
Zdroj: vlastní zdroj

Otázka číslo dvacet pojednává o činnostech, které respondenti budou konat o mimořádném ředitelském volnu na své škole. 63,2 % respondentů by trávilo čas s kamarády. Odpovědi směřovaly spíše k času strávenému online. Následujících 56,4 % respondentů by trávilo čas se svou rodinou. Dalších 52,1 % by lenošilo a 25,6 % by sledovalo televizi. Časté odpovědi směřovali k hraní her na počítači, takto odpovědělo 31,6 % respondentů. Následovalo využívání sociálních sítí nebo nahrávání videí na sociální sítě. Některé jednotlivé odpovědění uváděly starání se o domácí mazlíčky či učení se na hudební nástroj.

Otázka č. 21 Když chodíš na kroužky, baví tě?

Když chodíš na kroužky, baví tě ?

117 odpovědí

Graf 19: Když chodíš na kroužky, baví tě?

Zdroj: vlastní zdroj

U otázky číslo dvacet jedna se zjišťuje, zda respondenty baví trávit čas ve volnočasových aktivitách. Celkem 67,5 % dotazovaných odpovědělo pozitivně, tedy že je návštěva volnočasových aktivit baví. Zbylých 32,5 % respondentů návštěva aktivit nebaví nebo volnočasové aktivity nenavštěvují.

Otázka č. 22 Pokud navštěvuješ kroužky, jaké to jsou?

O tom, jaké kroužky navštěvují respondenti, pojednává otázka číslo dvacet dva. Nejčastější odpověď respondentů byla, že jejich volnočasové kroužky jsou zaměřeny na sportovní aktivity (fotbal, florbal, plavání, tenis, volejbal, hokej nebo basketbal). Také je to návštěva Základní umělecké školy, tedy hra na hudební nástroj (kytara, lesní roh, příčná flétna, klavír, bicí, ukulele) nebo návštěva pěveckého sboru. Následuje návštěva skautu a sokolu, dále jsou to taneční aktivity, jízda na koni, hasičský kroužek, bojové sporty a také volnočasové učení se cizím jazykům (francouzština, angličtina).

Otázka č. 23 Byl/a jsi někdy obětí či svědkem nějakého špatného chování (kouření, alkohol, násilí, záškoláctví, krádeže)? Krátce napiš, o co šlo.

V otázce číslo dvacet tři je důležité zhodnotit, zda se dotazující setkali s kriminalitou, popřípadě patologickými jevy, buď jako oběti či jako svědci. V této otázce odpovědělo 98 respondentů. Jejich odpovědi byly různé. Nejčastěji se jedná o setkání s nikotinem, cigaretou. Několik respondentů se s cigaretou setkalo osobně, druhá část se s cigaretou setkala jako svědek. Mnoho dotazovaných se setkává s kouřením u svých rodičů

či spolužáků (autobusové zastávky). Dalším častým činem je krádež. Několik respondentů uvádí krádež ve škole, další přímo v obchodě (kradení peněženky či konkrétního zboží v obchodě).

Následně se některé odpovědi týkají šikany (fyzické a i psychické). V několika odpovědích se objevuje přiznání samotného pachatele. Záškoláctví je zde pouze ojedinělé, nejčastěji bývá odůvodněno tím, že dotazovaní mají slušné kamarády. Jedna z odpovědí zmiňuje i fyzické násilí. Jen malé procento dotazovaných se setkala s drogou. Pro velkou většinu respondentů je například alkohol běžná součást jejich života. Konstatují to proto, že každý z nich alkohol vyzkoušel, tudíž mají pro konzumaci pochopení.

7.3 Diskuze

Tato práce se zabývá problematikou kriminality mládeže a její prevencí. Zaměřuje se na setkávání mládeže s kriminalitou či sociálně patologickými jevy, dále zejména na prevenci, která je proti této problematice vedena. Prevence je podrobně zaměřena na volný čas dospívajících, a také na to, zda se mládež setkává s preventivními programy.

Výzkumné šetření probíhalo na základní škole u žáků druhého stupně (6. – 9. třída). Celkově dotazník vyplnilo 117 respondentů ve věku od 11 do 16 let.

Pro výzkumné šetření byly stanoveny čtyři hypotézy.

Hypotéza č. 1 zní: Více než 50 % dotazovaných má vlastní zkušenost s negativními patologickými jevy. Pro tuto hypotézu bylo v dotazníkovém šetření vymezeno pět otázek.

Dle Matouška a Matouškové (2011) má alespoň jednu vlastní zkušenost s delikventním činem přibližně 42,6 % mladistvých. Z mého pohledu se více mládeže setkává se sociálně patologickými jevy, jako je alkohol, cigarety a drogy. Ty totiž dospívající považují za méně závažné, zároveň i běžné pro jejich věk.

Dle výzkumu má vlastní zkušenost s drogou, cigaretou, alkoholem či násilím 46,1 % respondentů. 50 % dotazovaných má vlastní zkušenost s krádeží, a to převážně ve škole mezi spolužáky. Hypotéza se tedy nepotvrdila.

Druhá hypotéza zní: Více než polovina dotazovaných respondentů aktivně tráví svůj volný čas. Pro tuto hypotézu byly vytvořeny v dotazníku čtyři otázky.

Matoušek a Matoušková tvrdí, že rodiče jsou v dnešní době nadměrně pracovní vytížení, a proto se snaží pro své děti nacházet aktivity, kterými děti smysluplně tráví svůj volný čas. Díky tomu se nedostávají do kontaktu s delikventními partami, nejsou tolik na internetu či u počítačových her. Rodiče mají přehled, kde se jejich děti pohybují.

Volnočasové aktivity jsou zprostředkovány školní či jinou institucí věnující se dětem. Ze 117 respondentů navštěvuje volnočasové aktivity 65,5 %. Nejčastěji kvůli zábavě, nebo aby mohli trávit čas s kamarády a bez dohledu rodičů. Několik dotazovaných navštěvuje zájmové kroužky pro svůj osobní rozvoj či pro zlepšení fyzické zdatnosti. Hypotéza se potvrdila.

Třetí hypotéza zní: Více než polovina respondentů bude hodnotit preventivní přednášky s využitím pomůcek jako účinnější než prosté přednášky. Na tuto hypotézu je zaměřeno v dotazníku osm otázek.

Nejčastěji se mládež s preventivními programy setkává ve školské instituci. Takové programy se objevují jak přímo ve vyučovacích hodinách, tak mimo ně. Školní programy se snaží řešit predeliktivní i deliktivní chování. V některých případech jsou na programy zváni pracovníci různých zařízení (například věznic) nebo také policisté, kteří mohou žákům lépe vysvětlit dané situace. Nejenže jsou pro komunikaci s mládeží školeni, mohou se zároveň totiž podělit o osobní zkušenost nebo názornou pomůcku. Díky nim může být přednáška poutavější. (Matoušek, Matoušková, 2011).

Dle výzkumného šetření se 33,3 % setkává s běžnou preventivní přednáškou či programem, a to většinou ve školní instituci, což potvrdilo 77 % respondentů. Přednášku, která je doplněna pomůckou či vedena odborníkem, oceňuje 78,6 % respondentů. Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 4 zní: Většina respondentů z úplných rodin považuje vzor rodičů za důležitý faktor ovlivňující jejich chování. Pro tuto hypotézu jsou v dotazníkovém šetření uvedeny tři otázky.

Během několika posledních let stoupl počet neúplných rodin, kde se o děti stará pouze jeden z rodičů, nejčastěji matka. Několik studií uvádí, že právě soužití pouze s jedním rodičem přímo souvisí s horšími výsledky ve škole, a dokonce i s porušováním zákona. Děti vyrůstající v úplných rodinách mají k tomuto chování menší tendenci. (Matoušek, Matoušková, 2011).

Matoušek a Matoušková (2011) akcentují vztahy mezi otcem a synem. Jestliže v rodině žije syn s vlastním otcem, má to na něho lepší vliv, než kdyby žil s otcem nevlastním. Syn má také díky tomu menší sklony k porušování zákona a k deliktivnímu chování.

Celkem 74,4 % respondentů z dotazníkového šetření potvrdilo, že žije v úplné rodině, tedy s vlastními rodiči a sourozenci. Pro 85,3 % dotazovaných je vzor rodičů velmi

důležitý, dokonce více než 50 % respondentů mluví o pozitivním vlivu rodičů na jejich chování. Hypotéza se potvrdila.

Na začátku byly stanoveny čtyři hypotézy, z nichž se tři potvrdily a jedna ne. Dotazníkové šetření absolvovalo 117 žáků druhého stupně základní školy (60 dívek a 57 chlapců). Cílem práce bylo zjistit, zda se mládež setkává s delikvencí a v jaké míře je vedena proti této problematice prevence. Cíl byl splněn.

Jako metodu výzkumného šetření jsem zvolila dotazník, který je určen druhému stupni základní školy (tzn. mládeži ve věku od 11 do 16 let). Cílem práce bylo zmapovat, zda se mládež setkává se sociálně patologickými jevy a delikvencí a v jaké míře funguje prevence v dané problematice.

S alkoholem, cigaretou či drogou se dle dotazníkového šetření setkává 46,1 % respondentů, nejčastěji ve vrstevnických skupinách. Zároveň se 50 % dotazovaných setkala s krádeží mezi kamarády ve škole. Přibližně 77 % respondentů potvrdilo, že se setkává s preventivními programy, které se konají na půdě školy. Dalších 46,2 % dotazovaných zhodnotilo, že by preventivní programy měly být častější. 78,6 % respondentů ocenilo praktičnost preventivních programů.

Žáci, konkrétně 65,5 % dotazovaných, se z mnoha důvodů věnují volnočasovým aktivitám. Mezi takové důvody patří trávení času s kamarády bez dohledu rodičů, zábava a pracovní vytížení rodičů.

74,4 % dotazovaných potvrdilo, že žijí v úplných rodinách, tedy s oběma rodiči.

Výzkumné šetření by mohlo být obohaceno o kazuistiku, tj. konkrétní příběh. Poslední otázka v dotazníku směřovala ke sdělení vlastního příběhu respondentů v jakémkoliv pojetí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá kriminalitou mládeže a její prevencí. Jak bylo v práci již několikrát zmíněno, je tato problematika ve společnosti velmi diskutované téma. Pokud bude společnost věnovat tomuto problému pozornost, může takovému jevu předejít či zabránit jeho šíření.

Hlavním cílem práce je rozkrýt příčiny kriminality mládeže. Ze samotného názvu práce také vyplývá, že se věnuji i prevenci kriminality. V teoretické části jsem čerpala z dostupné literatury, elektronických zdrojů, popřípadě právních předpisů.

V této části jsou vysvětleny základní pojmy problematiky. Popisují zde také konkrétní trestné činy mládeže, které jsem vybrala z policejních statistik. Z těch vyplývá, že kriminalita vzrůstá a sílí převážně v kybernetickém prostoru. Následně jsem detailně popsala příčiny kriminality u mládeže. Dělíme je na osobní a sociální. V osobních příčinách je představena genetická dědičnost dvojčat. Sociální příčiny jsou rozděleny na rodinné příčiny, školní příčiny a příčiny z pohledu vrstevníků. Předkládám zde přehled právní úpravy, která je pro mládež specificky a samostatně vymezena zvláštním zákonem. Závěr teoretické části se zabývá prevencí. Tu následně obecně popisují. Dále se věnuji velkému vlivu médií na chování dětí, které jsou lehce ovlivnitelné. Navazující téma poukazuje na využívání volného času mládeže, což řadíme mezi preventivní opatření. Pokud mají děti vhodně nastaveny volnočasové aktivity, znamená to, že budou méně ovlivněny patologickými jevy. V prevenci proti kriminálnímu jednání mládeže se objevují i programy, které jsou zaměřeny na rodinu, školu, vrstevnické skupiny a také na celou společnost.

Ve výzkumné části jsem využila dotazníkové šetření, a to z důvodu oslovení většího množství respondentů. Výběr skupiny respondentů byl specifický, jednalo se totiž o žáky druhého stupně základní školy.

Šetřením se mi tak nepotvrdila první hypotéza, a sice že se více jak 50 % žáků neseťká s patologickým jevem. Vlastní zkušenost s patologickým jevem má 46 % respondentů a 30 % dotazovaných se s patologickým jevem setkalo jako svědek. Zároveň je potvrzena druhá hypotéza, tedy že více než polovina respondentů tráví svůj volný čas aktivně – navštěvuje některé volnočasové aktivity, jako jsou sportovní nebo kreativní kroužky. Mnoho dotazovaných navštěvuje volnočasově Základní umělecké školy.

Je potvrzena i třetí hypotéza, tedy že více než polovina dotazovaných pozitivně hodnotí preventivní programy, ve kterých je využita názorná pomůcka, video nebo

fotografie. Velká většina dotazovaných žije v úplných rodinách, zde má dítě za vzor oba rodiče. Pouhé minimum respondentů žije pouze s jedním rodičem.

Procento mládeže, která se setkává s kriminalitou či patologickými jevy, je vysoké. Naopak procento informovanosti mládeže o prevenci k této problematice je dle výzkumu poměrně nízké. Z šetření naštěstí vyplývá, že děti svůj volný čas tráví vhodnými aktivitami.

Z dostupných statistik je zřejmé, že kriminalita mládeže mírně klesá. Ovšem jedná se pouze o přímou kriminalitu. Jak udává mnoho autorů, kriminalita se přesouvá do kyberprostoru. Jak se ale tento problém bude vyvíjet v následujících letech, je pouze na naší společnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

- [1] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 3., v nakl. Portál 1. Praha: Portál, 2000. 254 s. ISBN 80-7178-475-3.
- [2] FENWICK, Elizabeth a SMITH, Tony. *Kniha o dospívání: pro rodiče a děti: (návod, jak toto období přežít)*. 1. české vyd. Bratislava: INA, 1994. 286 s. ISBN 80-85680-52-1.
- [3] FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 215 s. ISBN 978-80-7380-521-0
- [4] FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [5] FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. 231 s. Psyché. ISBN 978-80-247-5046-0.
- [6] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva a Vendula Hlavatá. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [7] HOLAS, Jakub a VEČERKA, Kazimír. *Stát a občan v prevenci kriminality*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. 137 s. Studie. ISBN 978-80-7338-137-0.
- [8] HULMÁKOVÁ, Jana, 2012. Kriminalita mládeže. In: VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 322. ISBN 978-80-7400-429-2.
- [9] CHMELÍK, J.: *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha: MV ČR, 1998, 2. rozšířené vydání.
- [10] KRAUS, Blahoslav a kolektiv. *Sociální patologie*. Vydání 1. Hradec Králové: Gaudeamus. 2007. 185 s. Studie ISBN 978-80-7041-896-3.
- [11] KRULICHOVÁ, Eva a kol. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2015. 231 s. ISBN 978-80-7387-860-3.

- [12] LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie 2 aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- [13] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. 190 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5309-6.
- [14] MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
- [15] NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 2006. 62 s. ISBN 80-86761-45-2.
- [16] PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie. 4.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. 232 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4332-5.
- [17] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník. 6.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [18] ŠČERBA, Filip, Bronislava COUFALOVÁ, 2016. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 320 s. ISBN 978-80-7502-131-1.
- [19] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [20] VEČERKA, Kazimír a kol. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 185 s. Studie. ISBN 978-80-7338-118-9.
- [21] VEČERKA, Kazimír, Ivana ZOUBKOVÁ, 2008. *Kriminalita mládeže a proti mládeži*. In: NOVOTNÝ, Oto, Josef ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*, 3. přepracované vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, s. 473. ISBN 978-80-7357-377-5.
- [22] VEČERKA, Kazimír, Ivana ZOUBKOVÁ, 2004. *Kriminalita mládeže a proti mládeži*. In: NOVOTNÝ, Oto, Josef ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*, 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, s. 391. ISBN 80-7357-026-2.

Elektronické zdroje

- [23] POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Kriminalita mládeže. Policie ČR* [online]. Jihlava: Policie ČR, 2011 [cit. 2023-10-09]. Dostupný z: <https://www.policie.cz/>

- [24] PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Probace. *Probační a mediační služba* [online]. Praha: Probační a mediační služba [cit.2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>
- [25] PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Mediace. *Probační a mediační služba* [online]. Praha: Probační a mediační služba [cit.2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>
- [26] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže 2002* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2002. 58 s. [cit. 2023.10.09].
- [27] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Volnočasové aktivity. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2023 [cit. 2023-10-06] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/>
- [28] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Struktura prevence kriminality. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2023 [cit. 2023-10-06] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/>
- [29] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Úrovně prevence kriminality. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2023 [cit. 2023-10-06] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/>
- [30] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Systém prevence kriminality. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2023 [cit. 2023-10-06] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/>
- [31] SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ. Systém sociálně právní ochrany dětí. *Sociálně právní ochrana dětí*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.ospod.cz/>
- [32] ŠANCE DĚTEM. Záškoláctví. *Šance dětem* [online]. Praha: Šance dětem, 2023 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/>
- [33] ŠANCE DĚTEM. graf – kolik času stráví děti ve všední den na internetu. *Šance dětem* [online]. Praha: Šance dětem, 2023 [cit. 2023-13-10]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/>

- [34] ZÁCHRANNÝ KRUH BEZPEČÍ. Příčiny a podmínky páchání trestné činnosti u dětmi a mládeže. *Záchranný kruh bezpečí* [online]. Karlovy Vary [cit. 2023-10-09]. Dostupný z: <https://www.záchranný - kruh. cz>

Zákony

- [35] Zákon č. 2018/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, § 2 - § 25. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>.
- [36] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. *Zákon pro lidi* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Kolik času tráví ve všední den děti na internetu?.....	18
Graf 2: Jaké je tvoje pohlaví?	40
Graf 3: Jaký je tvůj věk?	41
Graf 4: S kým žiješ v domácnosti?	41
Graf 5: Je pro tebe vzor rodiče důležitý (jeho chování, mluvení, zodpovědnost)?	42
Graf 6: Myslíš si, že to, jak se chováš, ovlivňují tvoji rodiče?	43
Graf 7: Setkal/a ses někdy s cigaretou, alkoholem, drogou, popřípadě násilím či šikanou?.....	43
Graf 8: Kde se podle tebe můžeš poprvé setkat s cigaretou, alkoholem, drogou nebo s násilím?	44
Graf 9: Setkal/a ses někdy s krádeží (odcizení telefonu, peněženky)?	45
Graf 10: Setkáváš se s programem nebo přednáškou, která by byla vedena proti špatnému chování (drogy, alkohol, kouření, krádež, násilí)?	46
Graf 11: Kde ses s takovým programem či přednáškou setkal nebo můžeš setkat? Můžeš si vybrat z více možností	47
Graf 12: Věděl/a jsi, že upozornění nebo krátká přednáška před špatným chováním se objevuje i během vyučování ve škole?.....	48
Graf 13: Jak často si myslíš, že se právě s takovým programem setkáváš?	49
Graf 14: Měly by být podle tebe programy proti špatnému chování častější?	49
Graf 15: Pokud se účastníš programu, který by tě měl varovat před cigareta- mi/alkoholem nebo by tě mohl ochránit před šikanou/násilím, snažíš se z takové přednášky něco dozvědět?.....	50
Graf 16: Baví tě přednášky, které jsou doplněny videem, fotografií, nebo pomůckou?	51
Graf 17: Navštěvuješ kroužky ve svém volném čase?	52
Graf 18: Kdyby sis mohl/a vybrat, co budeš dělat například o ředitelském volnu, co všechno by to bylo?	53
Graf 19: Když chodíš na kroužky, baví tě?	54

PŘÍLOHA

Příloha: dotazník předložený respondentům v dotazníkovém šetření

Kriminalita mládeže a její prevence

Ahoj,

ráda bych tě požádala o vyplnění dotazníku, který slouží pro praktickou část mé bakalářské práce.

Tento dotazník je anonymní. Tedy nikde se nepodepisuj.

Děkuji za vyplnění

1. Jaké je tvoje pohlaví?

Holka

Kluk

2. Jaký je tvůj věk?

11–12

13-14

15-16

3. S kým žiješ v domácnosti

Rodiče

Rodiče a sourozenci

jiné

4. Je pro tebe vzor rodiče důležitý (jeho chování, mluvení, zodpovědnost)?

Ano

Ne

5. Myslíš si, že to, jak se chováš, ovlivňují tvoji rodiče?

Ano

Spíše ano

Nevím

Spíše ne

Ne

6. Setkal/a ses někdy s cigaretou, alkoholem, drogou, popřípadě násilím či šikanou?

Ano, mám vlastní zkušenost

Jako svědek

Ne, nikdy

7. Kde se podle tebe můžeš poprvé setkat s cigaretou, alkoholem, drogou nebo s násilím? Můžeš označit i více odpovědí.

Rodina

Škola

Kamarádi

Skupina kamarádů

8. Setkal/a ses někdy s krádeží (odcizení telefonu, peněženky)?

Ano, setkala

Nevím

Ne, nesečkala

9. Pokud ses s krádeží setkal/a, kde se to stalo?

Vlastní odpověď.

10. Setkáváš se s programem nebo přednáškou, která by byla vedena proti špatnému chování (drogy, alkohol, kouření, krádež, násilí)?

Ano

Spíše ano

Nevím

Spíše ne

Ne

11. Kde se s takovým programem či přednáškou setkáváš nebo můžeš setkat? Můžeš si vybrat i více možností.

Ve škole

V rodině

V médiích (internet, televize)

Kamarádi

Jiné

12. Věděl/a jsi, že upozornění nebo krátká přednáška před špatným chováním se objevuje i během vyučování ve škole?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

13. V jakých předmětech se podle tebe právě taková upozornění objevují?

Vlastní odpověď.

14. Jak často si myslíš, že se právě s takovým programem setkáváš?

Každý den

Několikrát do měsíce

Jednou za půl roku

Jednou za rok

15. Měly by být podle tebe programy proti špatnému chování častější?

Rozhodně ano

Zdá se mi dostačující

Nemusí

16. Pokud se účastníš programu, který by tě měl varovat a donutit tě abys například neužíval/a cigarety, alkohol, nebo před šikanou či násilím. Snažíš se z takové přednášky něco dozvědět?

Ano

Spíše ano

Nevím

Spíše ne

Ne

17. Baví tě přednášky, které jsou doplněny videem, fotografií nebo pomůckou?

Ano

Spíše ano

Nevím

Spíše ne

ne

18. Navštěvuješ kroužky ve svém volném čase?

Ano

Ne

19. Pokud navštěvuješ kroužky, tak proč?

Vlastní odpověď.

20. Kdyby sis mohl/a vybrat, co budeš dělat například o ředitelském volnu, co všechno by to bylo?

Lenošit

Sledovat televizi

Hrát hry na počítači

Jít ven s kamarády

Být s rodinou

Jiné

21. Když chodíš na kroužky, baví tě?

Ano

Ne

22. Pokud navštěvuješ kroužky, jaké to jsou?

Vlastní odpověď.

23. Byl/a jsi někdy obětí či svědkem nějakého špatného chování (kouření, alkohol, násilí, záškoláctví, krádež)? Krátce napiš, o co šlo.

Vlastní odpověď.